

Budování sourozeneckých vztahů v dlouhodobé pěstounské péči

Bc. Simona Netopilíková

Diplomová práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Simona Netopilíková
Osobní číslo:	H20030
Studijní program:	N0111A190013 Sociální pedagogika
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Budování sourozeneckých vztahů v dlouhodobé pěstounské péči

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti pěstounské péče, sourozeneckých konstelací a rodinného prostředí.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- ARCHER, Caroline, 2001. Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál, 119 s. ISBN 8071785784.
CAIRNS, Kate, 2013. Bezpečná vazba mezi náhradními rodiči a dítětem: traumata v raném vztahu a psychická odolnost. Praha: Portál, 179 s. ISBN 9788026203704.
ŠVAŘÍČEK, Roman, & ŠEĐOVÁ, Klára, 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách (Vydání druhé). Praha: Portál.
TRNKOVÁ, Lucie, 2018. Náhradní péče o dítě. Praha: Wolters Kluwer, xiv, 151 s. Právo prakticky. ISBN 9788075528643.
ZEZULOVÁ, Dagmar, 2012. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál, 197 s. ISBN 9788026200659.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Lucie Blašítková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **9. prosince 2021**

Termín odevzdání diplomové práce: **22. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 9. prosince 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 12.4.2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejnění závěrečných prací

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudkŮ oponentŮ a výsledkŮ obhajoby prostřednictvěm databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. ZpŮsob zveřejnění stanověn vnitřněm předpisem vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdávané uchazečem k obhajobě musí být sěz nejměně pět pracovních dnŮ před konáním obhajoby zveřejněny k nahlězení veřejnosti v místě určením vnitřněm předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště

vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, o písy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělení svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo udit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje tématu vztahů v pěstounských rodinách, přesněji řečeno vztahů mezi biologickými a pěstounskými dětmi v těchto rodinách. Teoretická část se zaměřuje na systém náhradní výchovy dětí a sourozenecké konstelace, které se mohou v rodině vyskytnout. Praktická část práce kvalitativním výzkumem zjišťuje, jak proběhlo přijetí druhého sourozence prvním dítětem v rodině, jakým způsobem mezi nimi rodiče budovali sourozenecké vztahy a jaký vztah je mezi dětmi dnes.

Klíčová slova: pěstounská péče; sourozenci; vztahy; rodina

ABSTRACT

The thesis deals with the topic of relationships in foster families, more precisely the relationships between biological and foster children in these families. The theoretical part focuses on the system of alternative care of children and on the sibling constellation that may occur in the family. The practical part of the work uses the method of qualitative research to examine the acceptance of the second sibling by the first child in the family and the way the parents built sibling relationships between them and to discover what the relationship is like between the children today.

Keywords: foster care; siblings; relationships; family

Ráda bych na tomto místě poděkovala své vedoucí práce, Mgr. Lucii Blašíkové, Ph.D., za cenné rady týkající se nejen diplomové práce, ale celého studia, a za všechny obohacující semináře, přednášky a konzultace, na které jsem se vždy skutečně těšila.

Další poděkování patří mé rodině, která mi je obrovskou a trpělivou oporou za každé situace. Také chci poděkovat svým přátelům: Jitce Paterové, za to, že je mou spřízněnou duší, a za neskutečnou podporu, mnohdy okem neviditelnou, v průběhu náročných měsíců a let; Žanetě Voldánové, rovněž za podporu, korekturu diplomové práce a pravidelné dávky optimismu do žil; a Lucii Charvátové, za důkaz, že nic není nemožné, a za inspiraci nejen ke studiu.

Děkuji respondentkám za jejich vstřícný přístup a ochotu.

A very special thanks to Tara McNeill – thank you for being such an amazing person, and for all your incredible support and kindness. You always raise me up, to so much more than I can be.

To Chloë Agnew and Lisa Lambe, thank you for always comforting me with your songs.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1 NÁHRADNÍ VÝCHOVA DÍTĚTE	13
1.1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	13
1.2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	15
1.2.1 OSVOJENÍ.....	15
1.2.2 KRÁTKODOBÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE	16
1.2.3 DLOUHODOBÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE	17
1.2.4 PORUČENSTVÍ	18
1.2.5 OPATROVNICTVÍ	19
1.2.6 HOSTITELSKÁ PÉČE	20
1.3 PENĚŽNÍ PŘÍSPĚVKY V PĚSTOUNSKÉ PÉČI.....	21
1.3.1 ODMĚNA PĚSTOUNA	21
1.3.2 PŘÍSPĚVEK PŘI PĚSTOUNSKÉ PÉČI.....	22
1.3.3 ZAOPATŘOVACÍ PŘÍSPĚVEK JEDNORÁZOVÝ.....	22
1.3.4 ZAOPATŘOVACÍ PŘÍSPĚVEK OPAKOVANÝ.....	23
1.3.5 PŘÍSPĚVEK NA ÚHRADU POTŘEB DÍTĚTE	23
1.3.6 PŘÍSPĚVEK PŘI PŘEVZETÍ DÍTĚTE	24
1.3.7 PŘÍSPĚVEK NA ZAKOUPENÍ MOTOROVÉHO VOZIDLA	24
2 SOUROZENECKÉ KONSTELACE	25
2.1 ZÁKLADNÍ POJMY	25
2.2 SOUROZENECKÉ KONSTELACE	25
2.2.1 PRVOROZENÉ/NEJSTARŠÍ DÍTĚ.....	26
2.2.2 PROSTŘEDNÍ DÍTĚ.....	29
2.2.3 NEJMLADŠÍ DÍTĚ.....	30
2.2.4 JEDINÁČEK.....	32
2.3 DŮLEŽITÉ BODY K SOUROZENECKÝM KONSTELACÍM	34
2.4 PĚSTOUNSKÁ PÉČE A SOUROZENCI.....	35
2.5 ZAČLEŇOVÁNÍ DÍTĚTE DO RODINNÉHO PROSTŘEDÍ.....	36
II. PRAKTICKÁ ČÁST	39
3 METODOLOGIE VÝZKUMU	40
3.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	40
3.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	40

3.3	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	41
3.4	VÝZKUMNÝ SOUBOR	41
3.5	STRATEGIE VÝZKUMU	43
3.6	METODA SBĚRU DAT	43
4	ANALÝZA ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ	45
4.1	SCHÉMA KATEGORIÍ A KÓDŮ	45
4.2	O RODIČÍCH A DĚTECH.....	46
4.3	JAK TO ZAČALO	51
4.4	JAK TO MÁME TEĎ	54
4.5	PARADIGMATICKÝ MODEL	57
5	DISKUZE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	60
	ZÁVĚR	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	71
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	72
	SEZNAM TABULEK	73
	SEZNAM PŘÍLOH	74
	PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORU.....	75
	PŘÍLOHA P II: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ – RODINA W.....	76

ÚVOD

Problematika pěstounské péče, která je včleněna do celku s názvem náhradní rodinná výchova, je veřejnosti dobře známá, tedy alespoň její základní koncept. Dítě vyrůstá u rodičů, se kterými nemá společnou krev ani kořeny, ale zároveň může zůstat v kontaktu se svou biologickou rodinou, která k němu stále má vyživovací povinnost. Pěstounská rodina tedy s dítětem formálně nevytváří příbuzenský vztah, ale neformálně takovéto vztahy vznikají a také se udržují. (Dobry pěstoun, 2018, s. 21)

Zároveň je také poměrně běžným a známým faktem, že u pěstounů vyrůstá více než jedno dítě. Už ale nemluvíme o tom, jaké vztahy panují mezi „sourozenci“ v pěstounské rodině. Je možné, že se osoby rozhodnou pro pěstounskou péči v momentě, kdy už mají vlastního potomka, nebo se scénář otočí, a zatímco pěstouni vychovávají dítě jim do péče svěřené, matka otěhotní a celá rodina je postavena před situaci, kdy do zaběhlého pořádku přijde novorozenec. Ve funkčních biologických rodinách to jistě není nic neobvyklého, nicméně dítě, které je umístěno v pěstounské rodině, může takovou situaci brát jinak. Možná v životě nezažilo moc hezkých věcí a s příchodem nového sourozence, který vyžaduje mnoho péče a času, se může zdát, že se mu náhradní rodina nevěnuje a láska pro něj už nezbyla. Podobně se může cítit také vlastní dítě (nebo děti) pěstounských rodičů. V příchozím dítěti nemusí vidět jen nového partnera ke hře, ale možná také „vetřelce“, který si pro sebe krade pozornost rodičů.

Diplomová práce se zabývá budováním sourozeneckých vztahů v dlouhodobé formě pěstounské péče. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část se v první kapitole zabývá systémem náhradní péče o děti s větším fokusem na pěstounskou péči a její druhy. Druhá kapitola se potom soustředí na sourozenecké vztahy, kde definuje základní pojmy, jako jsou sourozenci a rodina, a popisuje sourozenecké konstelace, které se v rodině, ať už biologické, nebo pěstounské, mohou vyskytnout. Definuje chování a pocity prvorozených, druhorozených a nejmladších dětí a také jedináčků, i když ti se v pěstounských rodinách téměř nevyskytují.

Praktická část diplomové práce se zabývá sourozeneckými vztahy v rodinách, se kterými byl proveden výzkum. Zaměřujeme se převážně na reakce dětí, které již v rodině byly jako prvorození/dočasní jedináčci, na fakt, že jim přibude sourozenec, na počáteční vztahy, dále pak na stěžejní téma práce – jakým způsobem byl mezi sourozenci budován vztah a jak

rodič, se kterým byl veden rozhovor, popisuje tento vztah dětí nyní, kdy od příchodu druhého dítěte uplynulo již několik let.

Téma práce jsme zvolili vzhledem k jeho obnovené aktuálnosti ve vztahu k novele zákona č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, která od roku 2025 ruší dětské domovy do tří let, nazývané také kojenecké ústavy, přičemž děti, které do nich momentálně spadají, budou vyrůstat v pěstounských rodinách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁHRADNÍ VÝCHOVA DÍTĚTE

Náhradní výchova dítěte se uskutečňuje ve dvou sférách. První je náhradní rodinná péče a tou druhou ústavní výchova. Podrobněji se budeme věnovat prvnímu modelu náhradní výchovy, nicméně jak zmiňuje Trnková (2018, s. 11), v obou formách náhradní péče je hlavním subjektem dítě a jeho zájem. Právě zájem dítěte je vždy upřednostněn před zájmem dalších, většinou dospělých osob.

1.1 Ústavní výchova

Ústavní výchova je situována v zařízeních, která spadají pod rezorty školství, zdravotnictví, a rezort práce a sociálních věcí. O tom, zda dítě bude patřit do některého zařízení ústavní výchovy, rozhoduje soud, který vždy před rozhodnutím pečlivě zváží, zda není možné dítě svěřit do péče fyzické osoby, tedy do náhradní rodinné péče (NRP). Ta má v každém případě přednost před ústavní výchovou. Pokud soud nazná, že v daném případě není možnost osvojení dítěte, či jeho umístění v pěstounské péči (PP), nařídí ústavní výchovu. (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, § 971, VZPP)

Ústavní výchovu (ÚV) lze nařídít na dobu nejdéle tří let. Před uplynutím této doby lze nařízení prodloužit, ale pouze v případě, že důvody, pro které byla ÚV nařízena, stále trvají. Prodloužení je umožněno opakovaně a vždy nejdéle na další tři roky. V případě, že důvody, pro které byla ÚV nařízena, již nadále nejsou aktuální, soud ÚV zruší a rozhodne o tom, komu bude dítě svěřeno do péče. (Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, § 972, VZPP)

V současné době do rezortu zdravotnictví spadá dětský domov pro děti do tří let, v minulosti také nazýván kojenecký ústav. Do tohoto zařízení přichází děti, které nemají možnost vyrůstat v rodinném prostředí, nebo je to nemožné v rámci zachování jejich zdraví a zdravého vývoje. Nejčastěji sem přichází děti, které byly v rodině zneužívané, týrané nebo zanedbávané, popř. ty děti, které jsou již ohrožené na vývoji výchovou v nevhodném sociálním prostředí, a zdravotně postižené děti. Trnková (2018, s. 111) uvádí, že je možné sem dítě umístit i na základě žádosti zákonných zástupců dítěte, v případě, že nejsou schopni dítěti zajistit péči.

Novela Zákona o sociálně-právní ochraně dětí ze srpna 2021, která byla schválena Senátem České republiky, se zavazuje, že dětské domovy pro děti do tří let budou zrušeny do konce roku 2024. Od roku 2025 tak tato zařízení definitivně zaniknou a děti, které do nich byly

umístovány, budou u přechodných pěstounů. Česká republika byla jedním z posledních států v Evropě, kde tyto ústavy stále fungovaly. (Novela zákona č. 359/1999 Sb., VZPP)

Do gesce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy spadají zařízení, která jsou zanesena v zákoně O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, 109/2002 Sb., VZPP. Jsou to:

- diagnostické ústavy
- dětské domovy
- dětské domovy se školou
- výchovné ústavy. (Trnková, 2018, s. 111–112)

Diagnostický ústav provádí komplexní vyšetření, a tedy diagnostiku dítěte, a zpracovává diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb a plánem, jak s dítětem dále pracovat. Diagnostika má také za úkol zjistit, zda dítě trpí poruchou chování, a pokud ano, pak jaká je její závažnost. Podle závažnosti se rozhoduje o dalším umístění dítěte. Dítě se do diagnostického ústavu umísťuje zpravidla na dobu nepřesahující 8 týdnů. (Zákon č. 109/2002 Sb., O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, § 5, VZPP)

Dětské domovy se starají o děti ve věku od tří let do dovršení dospělosti, popř. do završení školní docházky, nejdéle však do 26 let. Děti umístěné v dětském domově (DD) mají nařízenou ústavní výchovu, nemají však závažné poruchy chování. Navštěvují školu, která není součástí DD. (Zákon č. 109/2002 Sb., O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, § 12, VZPP)

Dětský domov se školou pečuje o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu, od jejich šesti let do ukončení povinné školní docházky. Tyto děti mají duševní poruchu, která vyžaduje výchovně-léčebnou péči, popř. závažné poruchy chování. Navštěvují školu umístěnou přímo v zařízení. Jsou sem také umístěny děti s uloženou ochrannou výchovou, ale nejsou u nich uloženy podmínky pro umístění do výchovného ústavu. (Zákon č. 109/2002 Sb., O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, § 13, VZPP)

Výchovný ústav je zařízením pro děti starší patnácti let, kterým byla nařízena ústavní výchova, nebo uložena ochranná výchova. Děti ve výchovných ústavech se vykazují

závažnými poruchami chování. Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě, které ještě nedosáhlo patnácti let, ne však mladší dvanácti let, a to pouze v případě, že má uloženou ochrannou výchovu a vykazuje známky tak závažné poruchy chování, že není možné jej umístit v dětském domově se školou. (Zákon č. 109/2002 Sb., O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, § 14, VZPP)

Pod rezort Ministerstva práce a sociálních věcí spadají **ústavy sociální péče**. V současné době je jich v České republice 5 a klienti v nich mohou pobývat od věku 19 let. Posláním zařízení je poskytnout pobytové sociální služby těm jedincům, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení, nemají rodinu či blízkého člověka, který by se o ně mohl postarat, nebo je v místě jejich bydliště špatně dostupná podpora jiných služeb. (MPSV.cz, © 2022; ÚSP Kvasiny, © 2022)

1.2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je formou péče o dítě, kdy vyrůstá v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené, biologické rodině, a je vychováváno „náhradními“ rodiči, tedy pěstouny. V České republice jsou dvěma hlavními kmeny náhradní rodinné péče pěstounská péče (PP) a osvojení neboli adopce. (Trnková, 2018, s. 12) Dle Matějčka (1999, s. 31) se do pěstounské péče či osvojení dostávají děti z rodin, které nejsou schopné své dítě vychovávat, neumí to nebo o jeho výchovu nemají zájem, ať už z důvodu absence citové vazby k dítěti, nebo např. z objektivních důvodů, jako je např. výkon trestu odnětí svobody. Méně častým jevem je poté sirotek, tedy dítě, jehož rodiče zemřeli. Dalšími formami NRP je svěření dítěte do péče jiné osoby, poručenství a opatrovnictví. (Sobotková & Očenášková, 2014, s. 10)

1.2.1 Osvojení

Adopci, terminologicky správně osvojení, v české legislativě upravuje zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, v části rodinného práva, a také v zákoně č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí.

Dítě lze osvojit pouze v tom případě, že je právně volné. Zezulová (2012, s. 15–16) popisuje, že právní volnost může být nabyta několika způsoby. Matka se dítěte může vzdát ihned po jeho narození a tuto skutečnost poté stvrdit po uplynutí doby, která se nazývá ochranná lhůta. Tato doba je stanovena na 6 týdnů. Dále je to také naplnění období tzv. kvalifikovaného nezájmu. U novorozenců je to doba dvou týdnů, u starších dětí poté šest měsíců. Během

tohoto období rodič neinicuje s dítětem žádný kontakt, ať už osobní, elektronický nebo písemný.

Po uplynutí šesti týdnů nebo dvou, popř. šesti měsíců je dítě právně uvolněno a žadatelé o adopci, jejichž žádost byla schválena, mohou začít podnikat kroky k osvojení daného dítěte. V momentě, kdy je osvojení schváleno, zanikají biologickým rodičům jakákoliv práva a povinnosti a rodičovská zodpovědnost a to vše přechází na adoptivní rodiče. Dítě také získává příjmení osvojitelů a mezi osvojitelem a osvojeným dítětem vzniká stejný vztah jako mezi rodičem a dítětem. (Sobotková & Očenášková, 2014, s. 9) V současné době je v České republice osvojení právně začleněno do kategorie *příbuzenství*, nikoliv *jiná forma péče o dítě*, vzhledem k tomu, že se do rodného listu dítěte zapisují jména osvojitelů. (Sychrová, 2015, s. 9)

Mulheir & Browne (2007, in Sychrová, 2015, s. 9) upozorňují, že osvojení je extrémním opatřením, které pozměňuje identitu dítěte, a proto by k němu mělo být přistupováno jen tehdy, pokud už byly vyčerpány všechny pokusy navrácení dítěte do jeho biologické rodiny, popř. začlenění do širší rodiny.

Občanský zákoník stanovuje, že osvojitelem může být pouze osoba, která dosáhla zletilosti, je svéprávná a bude dítěti dobrým příkladem v rámci způsobu života. Také musí být mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem přiměřený věkový rozdíl, zpravidla alespoň šestnáct let. Osvojení není možné aplikovat mezi osobami v přímé příbuzenské linii a mezi sourozenci. Pokud je osvojované dítě starší dvanácti let, je nutné získat vyjádření a souhlas daného dítěte k adopci. Osvojení lze také zrušit, a to v době tří let od nabytí právní moci rozsudku. (Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, VZPP)

1.2.2 Krátkodobá pěstounská péče

Pěstounská péče se většinou týká starších dětí, které nejsou pro adopci vhodné, děti odlišného etnika, dále také sourozeneckých skupin a hlavně dětí, které nejsou právně volné, tzn. jejich biologičtí rodiče s nimi stále navazují určitou formu kontaktu. Pěstouni nemají rodičovská práva, ta stále zůstávají biologickým rodičům. Dva základní druhy pěstounské péče jsou dlouhodobá pěstounská péče, která v ČR výrazně převládá, a krátkodobá pěstounská péče. Zvláštní formou je potom poručnictví. (Zezulová, 2012, s. 16)

Pěstounská péče na přechodnou dobu, označovaná také jako profesionální pěstounská péče či krátkodobá pěstounská péče, je forma náhradní rodinné péče, která má za úkol se po

omezený časový úsek postarat o dítě, jehož biologická rodina se o něj nemůže nebo nechce starat. Základním úkolem krátkodobé pěstounské péče je poskytnout dítěti rodinné zázemí, v němž se může vyvíjet, dokud se nenajde trvalé řešení, nebo dokud nebude možnost vrátit se k biologické rodině. Do tohoto typu péče je dítě svěřováno jen na nezbytně nutnou dobu a soud každé tři měsíce přezkoumává, zda důvody k jeho umístění v krátkodobé PP stále přetrvávají. (Pazlarová, 2015, s. 153) Dítě může v pěstounské péči na přechodnou dobu pobývat nejdéle jeden rok. Jde například o případy, kdy jsou biologičtí rodiče dítěte na určitou dobu neschopni se o své dítě postarat. např. výkon trestu odnětí svobody, nebo léčba závislosti. (Sychrová, 2015, s. 10–11)

Pěstounská péče na přechodnou dobu vznikla v roce 2006. Dle statistik Ministerstva práce a sociálních věcí v ní ještě v roce 2010, tedy 4 roky po ustanovení tohoto typu pěstounské péče, nepobývalo ani jedno dítě, a statistiky neuvádí ani jednu osobu, která by jako profesionální pěstoun působila. V roce 2015 již můžeme dohledat počet 654 osob, které mají svěřené nejméně jedno dítě v krátkodobé pěstounské péči, a 543 dětí v tomto typu PP. Výkaz z roku 2020 zmiňuje 504 dětí v přechodné pěstounské péči, a 732 profesionálních pěstounů. (Statistiky MPSV.cz, © 2021)

Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, VZPP (§ 11) uvádí, že pěstouni na přechodnou dobu pobírají odměnu i v době, kdy žádné dítě v péči nemají, vzhledem k tomu, že se po nich požaduje a předpokládá se, že budou neustále v pohotovosti a v momentě, kdy soud rozhodne o umístění dítěte do přechodné pěstounské péče, budou schopni dané dítě téměř okamžitě přijmout. Rozsah přípravy na tuto práci v gesci krajského úřadu je stanoven na 72 hodin, právě kvůli náročnosti.

Krátkodobá pěstounská péče s sebou nese i úskalí v podobě šoku, který mohou zažívat biologické děti krátkodobých pěstounů, když pěstounské dítě po nějaké době náhle odejde z rodiny. Serbinski (2017, s. 137–140) ve své studii popisuje, že biologické děti pěstounů se často cítily zrazené, smutné, zklamané, a pokud náhlý odchod zažily vícekrát, měly později problém navázat hlubší vztahy a důvěřovat lidem v okolí.

1.2.3 Dlouhodobá pěstounská péče

Dlouhodobým pěstounem se může stát osoba, která je vedená v evidenci žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, nicméně častějším případem je, že se dlouhodobými pěstouny stávají osoby dítěti známé, např. prarodiče nebo sourozenci biologických rodičů dítěte. Již jsme zmínili, že náhradní rodinná péče má vždy přednost před ústavní výchovou

a jako první soud vždy zjišťuje, zda je možné dítě umístit u osoby známé. Hlavní výhodou náhradní rodinné péče je pro dítě možnost vyrůstat v rodinném prostředí. Pěstoun o dítě pečuje a vychovává jej, nicméně má právo jej zastupovat jen v běžných záležitostech. Všechna práva a povinnosti zůstávají biologickým rodičům, včetně té vyživovací. Pokud je dítě vzhledem ke svému věku a rozumové vyspělosti schopno samo vyjádřit svůj názor, je nutné tento vzít v potaz a rozhodovat dle vyjádřeného zájmu dítěte. (Bubleová, Vránová, Vávrová, Frantíková, 2011, s. 49–51; Bubleová, Trubačová, Landová, Pokorná, Fišerová, 2021, s. 18–20)

O rozhodnutí umístění dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud. Může jít o společnou pěstounskou péči manželského páru, nebo jen jedné fyzické osoby. Jedině soud může toto rozhodnutí ze závažných důvodů zrušit. Rozhodnutí lze také zrušit na žádost pěstouna. (Bubleová, Trubačová, Landová, Pokorná, Fišerová, 2021)

Do dlouhodobé pěstounské péče jsou tedy především umísťovány děti, jimž není možné zajistit výchovu u biologických rodičů, a to v časovém měřítku delším, než je jeden rok. Vzhledem k tomu, že většina práv a povinností nepřechází na pěstouny, ale zůstává rodičům, je evidentní, že jedinec nadále zůstává veden jako dítě svých biologických rodičů, má jejich příjmení a je podporován kontakt s nimi, pokud to situace dovoluje. Právní úprava pěstounské péče pěstounům přímo ukládá povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat styk dítěte se všemi osobami blízkými, zejména pak s rodiči, pokud soud nestanoví jinak, či pokud se dítě vyloženě nevysloví proti možnosti se se svými rodiči vídat. (Bubleová, Frantíková, Vyskočil et al., 2018)

1.2.4 Poručenství

Do poručnictví, které je také formou náhradní rodinné péče, se svěřují ti jedinci, pro které by bylo těžké, až téměř nemožné, získat adoptivní rodinu, a to i přesto, že jsou právně volní. Důvodem může být například vyšší věk, ve kterém už není vhodné dítě osvojit, nebo špatný zdravotní stav. Pro poručenství je typické právně volné dítě, protože v tomto typu NRP biologičtí rodiče vůči dítěti nemají žádná práva ani povinnosti. Poručníka stanovuje soud. Taková osoba má vůči dítěti rodičovskou zodpovědnost v plném rozsahu, krom vyživovací povinnosti, a je zákonným zástupcem dítěte. Náleží mu stejné dávky, jako pěstounům, pokud si o ně požádá. (Bubleová, Frantíková, Vyskočil et al., 2018, s. 7)

Důvodů, proč je pro dítě stanoven poručník, je více, ale těmi základními jsou:

- zbavení biologických rodičů rodičovské zodpovědnosti,
- omezení svéprávnosti biologických rodičů,
- výkon rodičovské zodpovědnosti rodičů byl pozastaven,
- rodiče zemřeli.

Poručníka ve většině případů vybírají sami rodiče. Pokud se tak nestane, soud určí poručníkem osobu blízkou dítěti, popř. příbuzného. Pokud nastane případ, že dítěti nemůže být jako poručník určena fyzická osoba, stanoví soud tímto orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Poručenství zaniká, pokud alespoň jeden z rodičů nabude rodičovskou zodpovědnost, a také zaniká ve chvíli, kdy je dítě osvojeno, nebo nabude svéprávnosti. (Bubleová, Frantíková, Vyskočil et al., 2018, s. 8)

1.2.5 Opatrovnictví

Opatrovanec, tedy ten člověk, který má stanoveného opatrovníka, je člověk, který je buď soudem omezen na svéprávnosti, nebo se nedokáže či nemůže postarat o své právní záležitosti, např. z důvodu duševního onemocnění, degenerativního onemocnění, mentálního postižení či těžkého tělesného nebo smyslového postižení. Opatrovník je stanovován soudem, a to v případě, kdy nestačí jiné opatření, například dohoda o nápomoci při rozhodování nebo zastoupení členem domácnosti. Soud také stanovuje rozsah práv a povinností opatrovníka, které jsou úměrné k omezené svéprávnosti jeho svěřence. (Veřejné opatrovnictví, Zlínský kraj, © 2022)

Nejčastěji opatrovník za opatrovance jedná v následujících věcech:

- platí účty,
- stará se o opatrovancův účet v bance,
- pomáhá s bydlením (např. uzavírání nájemní smlouvy nebo uzavření smlouvy o poskytování sociální služby),
- jedná za opatrovance na úřadech,
- pomáhá se zajištěním lékaře, nákupem běžných věcí, s hledáním práce, atd. (Ombudsman, © 2020)

Hlavním úkolem opatrovníka ovšem je dbát na to, aby jedinec, kterého má v opatrovnictví, žil podle svých přání a představ, pokud na takový způsob života má prostředky a neohrožuje jej to. (Ombudsman, © 2020)

Opatrovnictví zaniká pouze odvoláním opatrovníka, buď na jeho vlastní žádost, nebo z vlastního rozhodnutí soudu, pokud tento nazná, že opatrovník řádně neplní své povinnosti vůči opatrovanci. V takovém případě je soud povinen jmenovat nového opatrovníka. Pokud opatrovník zemře, opatrovnictví nezaniká. V takovém případě opatrovnictví automaticky přechází na veřejného opatrovníka, což je obec dle místa bydliště, a to do doby, dokud soud nejmenuje nového, fyzického opatrovníka. (Ombudsman, © 2020)

1.2.6 Hostitelská péče

Hostitelská péče není institutem náhradní rodinné péče a jasné ukotvení v zákoně chybí. Jedná se o péči pro děti, které jsou trvale umístěny ve výchovném ústavu. Web adopce.com (© 2022) uvádí, že je vhodná převážně pro starší děti, které žijí v ústavní péči dlouhodobě, trpí zdravotními problémy nebo různými poruchami chování. Blahutová a Zedulová (2011, s. 11) uvádí definici jako „*dlouhodobé a opakující se kontakty dítěte žijícího v dětském domově s rodinou či jednotlivci, kteří nejsou biologickými příbuznými dítěte. Hostitelská péče je realizovaná převážně u dětí, které mají objektivně nižší šance na pěstounskou péči (např. děti z velké sourozenecké skupiny, děti romského etnika, děti staršího věku apod.)*.“

Pro hostitelskou péči je potřeba povolení ředitele výchovného stavu, kde dítě pobývá, a také souhlas obce s rozšířenou působností, která je v tomto případě opatrovníkem dítěte. Umístění dítěte v hostitelské péči je časově omezeno na maximálně 30 dní při prvním pobytu a celkově se nepředpokládá, že by dítě mohlo být v hostitelské rodině umístěno trvale. Při opakovaném prodloužení již není stanovena maximální délka pobytu. Krajský úřad musí před začátkem hostitelské péče rodinu, popř. jednotlivce odborně prověřit. Posuzuje se trestní bezúhonnost, rodinné a sociální prostředí, do kterého by dítě mělo přijít, a jednorázově také psychika žadatele, kde je posudek zaměřen na vyloučení patologie osobnosti a patologické motivace k hostitelské péči. (Blahutová & Zedulová, 2011, s. 22) Pokud je dítě ve výchovném ústavu umístěno na základě přímé žádosti rodiče nebo zákonného zástupce dítěte, nelze jeho pobyt v hostitelské péči povolit bez jejich písemného souhlasu. (Adopce.com, © 2022)

1.3 Peněžní příspěvky v pěstounské péči

1.3.1 Odměna pěstouna

Jak jsme již zmínili výše, pěstouni dostávají za svou práci od státu odměnu. Pro pěstounskou péči na přechodnou dobu je stanoven příspěvek s názvem *odměna pěstouna*, pro pečující osoby, které mají dítě v pěstounské péči dlouhodobě, jde o *příspěvek při pěstounské péči*. Dle Lucie Mečířové z finance.cz (© 2022) byla dříve odměna krátkodobého pěstouna stanovena na 20 000 Kč hrubého bez ohledu na to, o kolik dětí pěstoun pečoval a v jakém stupni závislosti děti v PP byly. V současné době se výpočet výše odměny pěstouna změnil. Stanovuje se na základě koeficientu a výše minimální mzdy, která pro rok 2022 činí 16 200 Kč hrubého. Pokud se výše minimální mzdy zvýší, zvýší se také automaticky odměna pěstouna.

Odměna pěstouna je dávkou, kterou pěstoun dostává v případě *zprostředkované* pěstounské péče. Je to typ PP, při kterém krajský úřad pro děti, které jsou vedené v jeho evidenci, vyhledává vhodné žadatele o pěstounskou péči. Vybraný žadatel dostane od krajského úřadu tzv. „oznámení o vhodnosti,“ v němž se dozví, že má 30 dní na seznámní se s dítětem, a podání návrhu na svěření tohoto dítěte do péče k soudu, pokud souhlasí s převzetím do péče. Zprostředkovaná pěstounská péče tedy znamená, že v ní prostředníka hraje krajský úřad, který zprostředkoval kontakt mezi žadateli o pěstounskou péči a dítětem. (Úřad práce, © 2022)

Tabulka 1: Výpočet odměny profesionálního pěstouna od r. 2022

1 dítě	1 dítě v I. stupni závislosti	1 dítě v II. až IV. stupni závislosti	Každé další dítě
1,8 x minimální mzda, čili 29 160 Kč hrubého	2,0 x minimální mzda, čili 32 400 Kč hrubého	2,2 x minimální mzda, čili 35 640 Kč hrubého	+ 0,3 x minimální mzda, čili 4 860 Kč hrubého + 0,5 x minimální mzda, čili 8 100 Kč hrubého

Zdroj: finance.cz

1.3.2 Příspěvek při pěstounské péči

Stejně jako v případě odměny pěstouna, dávka s názvem *příspěvek při pěstounské péči* byla dříve stanovena na měsíční částku, která byla závislá na tom, o kolik dětí pěstouni pečují a do jakého stupně závislosti děti spadají. Za jedno dítě, popř. jedno dítě v I. stupni závislosti, náleželo pěstounovi 12 000 Kč hrubého, za dvě děti 18 000 Kč hrubého, za tři děti 30 000 Kč hrubého, za jedno dítě v II. až IV. stupni závislosti 30 000 Kč hrubého a za každé další dítě 6 000 Kč hrubého. V současné době se výpočet výše odměny pěstouna změnil. Stanovuje se na základě koeficientu a výše minimální mzdy, která je pro rok 2022 16 200 Kč hrubého. Pokud se vše minimální mzdy zvýší, zvýší se také automaticky odměna pěstouna. (Úřad práce, © 2022; finance.cz, © 2022)

Tabulka 2: Výpočet příspěvku při pěstounské péči od r. 2022

1 dítě	1 dítě v I. stupni závislosti	2 děti	3 děti	1 dítě v II. až IV. stupni závislosti	Každé další dítě
1,0 x minimální mzda, čili 16 200 Kč hrubého	1,2 x minimální mzda, čili 19 440 Kč hrubého	1,5 x minimální mzda, čili 24 300 Kč hrubého	2,0 x minimální mzda, čili 32 400 Kč hrubého	2,0 x minimální mzda, čili 32 400 Kč hrubého	+ 0,5 x minimální mzda, čili 8 100 Kč hrubého + 0,7 x minimální mzda, čili 11 340 Kč hrubého

Zdroj: finance.cz

1.3.3 Zaopatřovací příspěvek jednorázový

Od 1. 1. 2022 došlo ke zrušení příspěvku při ukončení pěstounské péče, který nyní nahradil zaopatřovací příspěvek. Jde o částku, která se vyplácí mladým lidem, odcházejícím z náhradní rodinné péče do samostatného života. Tento příspěvek je ve výši 25 000 Kč a

vyplácí se pouze jednorázově. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí uvádí podmínky, za kterých má osoba na příspěvek nárok:

Byl-li mladý dospělý ke dni, který bezprostředně předcházel dni nabytí jeho zletilosti nebo dni nabytí jeho plné svéprávnosti, v péči zakládající nárok na zaopatřovací příspěvek, a není-li ke dni nabytí plné svéprávnosti nezaopatřeným dítětem nebo přestal-li splňovat podmínky pro vznik nároku na zaopatřovací příspěvek opakovaný, náleží mu jednorázový zaopatřovací příspěvek. (Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, §50c)

1.3.4 Zaopatřovací příspěvek opakovaný

Plně svéprávný nebo zletilý jedinec má v současné době možnost požádat také o zaopatřovací příspěvek opakovaný. Je na jeho volbě, zda požádá o tuto dávku, nebo bude nadále pobírat příspěvek na úhradu potřeb dítěte a jeho pěstoun nadále odměnu pěstouna či příspěvek při pěstounské péči.

Na zaopatřovací příspěvek opakovaný má nárok, pokud byl mladý dospělý svěřen do náhradní rodinné péče (nebo ústavní výchovy včetně svěřením do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc) po dobu alespoň

- tří let přede dnem nabytí zletilosti, jde-li o nezprostředkovanou pěstounskou péči,
- dvanácti měsíců přede dnem nabytí zletilosti, jde-li o zprostředkovanou pěstounskou péči.

Na dávku má nárok osoba, která je zákonem stále viděna jako nezaopatřené dítě, nebyla pravomocně odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a má vypracovaný individuální plán, na jehož vyhodnocování a další aktualizaci spolupracuje. (Úřad práce, © 2022)

1.3.5 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Na tento příspěvek má nárok dítě v náhradní rodinné péči do věku 18 let, a pokud nevznikl nárok na zaopatřující příspěvek nebo o něj nebylo požádáno, tak až do věku 26 let, a to v případě, že stále žije s náhradní rodinou a uhrazuje částečně společné náklady za domácnost. Výše příspěvku se liší v závislosti na věku dítěte a ovlivňuje ji také stupeň závislosti dítěte svěřeného do péče na fyzické pomoci jiné osoby.

V současné době je výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte stanovena takto:

- 4 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let (I. stupeň závislosti – 5 115 Kč, II. stupeň závislosti – 6 105 Kč, III. stupeň závislosti – 6 490 Kč, IV. stupeň závislosti – 7 040 Kč),
- 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let (I. stupeň závislosti – 6 215 Kč, II. stupeň závislosti – 7 480 Kč, III. stupeň závislosti – 7 975 Kč, IV. stupeň závislosti – 8 635 Kč),
- 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let (I. stupeň závislosti – 7 095 Kč, II. stupeň závislosti – 8 580 Kč, III. stupeň závislosti – 9 130 Kč, IV. stupeň závislosti – 9 570 Kč),
- 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let (I. stupeň závislosti – 7 425 Kč, II. stupeň závislosti – 8 910 Kč, III. stupeň závislosti – 9 460 Kč, IV. stupeň závislosti – 9 900 Kč. (Úřad práce, © 2022)

1.3.6 Příspěvek při převzetí dítěte

Na příspěvek při převzetí dítěte měli doposud nárok jen dlouhodobí pěstouni, ale od roku 2022 na něj nově dosáhnou i pěstouni na přechodnou dobu, a to za každé dítě převzaté do péče, nicméně celková částka nesmí ročně přesáhnout 40 000 Kč. Pokud pěstoun na přechodnou dobu zároveň v daném roce převezme i dítě do dlouhodobé pěstounské péče, příspěvek na něj se do čtyřiceti tisíc nezapočítává. Výše příspěvku činí

- 8 000 Kč, jde-li o dítě do věku 6 let,
- 9 000 Kč, jde-li o dítě od 6 do 12 let,
- a 10 000 Kč, jde-li o dítě od 12 do 18 let věku. (Úřad práce, © 2022)

1.3.7 Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Nárok na příspěvek k zakoupení motorového vozidla má osoba, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti, a to včetně těch, které jsou již zletilé, ale ještě nezaopatřené. Výše příspěvku je přiznávána nejvýše do 70 % pořizovací ceny motorového vozidla. Nejvyšší možná částka, kterou lze čerpat, je stanovena na 100 000 Kč. Peníze mohou být použity i na nezbytnou celkovou opravu vozidla. Podmínkou pro získání příspěvku je, že pečující osoba, tedy pěstoun, nesmí vozidlo používat k výdělečné činnosti. (Úřad práce, © 2022)

2 SOUROZENECKÉ KONSTELACE

Sourozenecké vztahy jsou ve většině případů ty nejsilnější a nejtrvalejší, jaké člověk ve svém životě má. Krom sourozenecké role mohou v životě jedince hrát zástupnou roli rodiče, pokud na pravou rodičovskou figuru není spolehnutí, co se výchovy týče, či si je daný člověk může představovat jako určitou formu vychovatele a vzoru. Sourozenci ale mezi sebou také mohou celý život pocítovat rivalitu, obzvláště pokud mají pocit, že rodiče sourozence upřednostňují, nebo z důvodu sourozenecké konstelace, které je pro jednoho pocitově nevýhodná. Archer (2001, s. 93) upozorňuje, že děti, které byly v minulosti zraněny, ať už fyzicky, nebo na duši, se často neumí nebo nedokážou dělit o rodičovskou lásku.

2.1 Základní pojmy

Abychom se mohli zaměřit na sourozenecké konstelace a rivalitu, musíme si nejprve vymezit pojmy, se kterými budeme v kapitole pracovat. Prvním a stěžejním pojmem je sourozenec. Slovník spisovné češtiny (Ústav pro jazyk český, © 2011) popisuje slovo sourozenec v jednotném i množném čísle jako „*kdo má s někým společné rodiče n. alespoň jednoho z nich.*“ Tímto pojmem označujeme všechny typy sourozenců, tedy:

- plnorodé – příbuzné prostřednictvím obou rodičů,
- polorodé – příbuzné prostřednictvím pouze jednoho rodiče,
- nevlastní – pokrevně nepříbuzné z obou stran (tedy nemající ani jednoho společného biologického rodiče). (Slovník spisovné češtiny, Ústav pro jazyk český, © 2011)

Sourozenci jsou součástí základní společenské jednotky, kterou označujeme jako rodina. Sociolog Anthony Giddens (1999, s. 97) uvádí, že rodina představuje „*skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Příbuzenství je vztah mezi jedinci, jenž vzniká buďto sňatkem, anebo pokrevními vazbami v otcovské či mateřské linii.*“ Častým jevem v současné, moderní společnosti, je rozvod a rozpad rodiny, nicméně sourozenci zůstávají sourozenci i v takovém případě, stejně jako rodiče zůstávají rodiči svých dětí i přesto, že už nadále nežijí v manželském svazku.

2.2 Sourozenecké konstelace

Sourozenecká konstelace značí pořadí, ve kterém se sourozenci jedné rodiny narodili, popř., v rámci naší práce, v jakém pořadí přišli do rodiny. Toto pořadí má vliv na vztahy jedince

s přáteli, na typ práce, kterou si v životě zvolí a vykonává, na způsob řešení problémů a nejvíce pak na samotnou osobnost. (Leman, 2016, s. 19)

O pořadí narození se jako první začal zajímat lékař a psycholog Alfred Adler na počátku 20. století. Dle něj sourozenecká konstelace ovlivňovala postavení jedince v rodině, kritéria při vybírání životní partnerů, výběr vzdělání a povolání a také rození vlastních dětí. V Adlerově době bylo ještě poměrně běžné, že dle pořadí a také dle pohlaví dětí v rodině jim byly už předem určeny role. Prvorozený byl pasován do pozice dědice majetku, popř. řemesla rodiny, pokud byla druhorozená dcera, byla odeslána do kláštera, v případě, že byl nejmladším dítětem chlapec, jeho kroky směřovaly do armády nebo námořnictva, kde se uplatňoval jako profesionální voják či mariňák. (Novák, 2007, s. 20)

2.2.1 Prvorozené/nejstarší dítě

Prvorozené, optikou „*patchworkových*“ rodin také nejstarší děti v rodině, můžeme popsat jako kritické, cílevědomé, přirozeně vůdčí typy, kteří si často zvolí pro cokoliv ve svém životě tu složitější cestu, jen aby dokázali, že zvládnou jakékoli překážky. Pozice prvního dítěte v rodině jim přisoudila veškerou pozornost nejbližšího okolí upřenou právě na ně. Všechno, co se jich týká, je důležité. Zároveň jsou pro matku s otcem jakýmsi pokusným králíkem, na kterém si „zkouší“ své nové rodičovské role. To jde často ruku v ruce s přehnanou pečlivostí, úzkostí a strachem o dítě. Rodiče ale také ve výchově prvního dítěte nechtějí nic zanedbat, a tak mohou být až příliš nároční a přísní vyžadovat po dítěti ty nejlepší známky, sportovní či umělecké výkony, a snažit se, aby byl jejich první potomek rozvíjen všemi směry. Často tak může být jedinec až přestimulován. (Leman, 2016, s. 85–87)

Prekopová (2009, s. 62–67) ovšem ve své publikaci upozorňuje na druhou stranu problému, a sice že být prvorozeným dítětem ještě nutně neznamená být „*korunou společného života rodičů*.“ Pracujeme s myšlenkou, že první potomek a pokračovatel jejich spojených rodů byl chtěným dítětem rodičů. Stále častěji se ovšem setkáváme se svobodnými matkami, mladými milenci nebo čerstvými manželi, kteří na dítě nebyli připraveni či ho vůbec nechtěli a je pro ně nepříjemným překvapením. Takové děti mohou místo neutuchající pozornosti cítit spíše výčitky a jakýsi druh nenávisti. Prekopová (2009, s. 66) uvádí, že dle statistiky je první dítě jedním z hlavních faktorů rozpadu manželství v každém druhém manželství. Často si ještě jako malí vyslechnou zraňující věty o tom, že jsou omylem, přítěží nebo

výsledkem mladického, nerozvážného špásu, jak zmiňuje Prekopová (2009, s. 62) ve výňatcích z reálných příběhů. „*V naší rodině jsem si připadala [...] tak nějak špinavá, tak nějak vinná. I všechno, co jsem vzala do ruky, se pokazilo.*“ Dítě pocítuje, že jeho příchod na svět nebyl radostnou událostí, ze které by se rodiče těšili, ale naopak je svou existencí rozesmutilo, a trpí pocitem, že „*je jako lepidlo mezi součástmi, které k sobě nepadnou, [...] a nemá vůbec oprávnění žít.*“

Leman v zásadě dělí prvorozené na dvě skupiny: **vstřícné**, a **agresivní** prvorozené.

Vstřícní se snaží všem okolo sebe vyhovět, ať už jde o rodiče, sourozence, spolužáky a učitele ve škole, či třeba životní partnery nebo kolegy v práci. Vychází to z jejich vnitřní potřeby zavděčit se svým rodičům a získat jejich uznání, o kterém se mylně domnívají, že po narození druhého dítěte zmizelo. Velmi málo si stěžují a raději možné výtky nebo stížnosti potlačí, aby nepůsobili nevděčně nebo neuctivě. Za každou cenu chtějí ostatním udělat radost a jim samotným působí radost, když mohou někoho opatrovat a pomáhat mu. Toto chování však má také svá úskalí. Okolí si takové ochoty umí velice rychle všimnout a také se na ni umí velice rychle se svými požadavky adaptovat. Na vstřícné prvorozené je pak nakládáno více a více práce a povinností, které oni neodmítají, už jen z toho důvodu, že jim přijetí nových úkolů přisuzuje tu auru spolehlivého člověka, což je něco, za čím se celý život ženou. Dělá jim dobře, že je svět vidí jako ty, kteří jsou vyvolení pro práci, kterou nikdo jiný neudělá tak dobře, ať už jde o rodinu a např. posekání trávníku pře domem, nebo o práci a jakékoliv zadání v ní. Leman (2016, s. 82) toto chování popisuje jako „*syndrom prvorozeného, který to umí nejlépe.*“ Ani vstřícný prvorozený ale nemá nekonečné možnosti ochoty. Velmi dlouho si námitky, pocit nespravedlnosti nebo rozhořčení nechávají pro sebe, ale poté přijde chvíle, kdy se všechny nahromaděné negativní emoce vyhrnou na povrch v obrovském výbuchu.

Agresivní prvorozené přirovnává Leman (2016, s. 83) jejich schopností útočit k buldokům. Cítí potřebu vládnout, tedy alespoň tomu, co považují za to „své“ teritorium. Udělají cokoli pro to, aby byli králem či královnou. V práci se možná pomalu, ale zato systematicky posouvají po kariérní ose výše a výše, aby dosáhli své vysněné mety, která se může časem proměňovat, protože žádný prvorozený se neuspokojí s dosažením prvního vytyčeného bodu. Pokud někde v průběhu této cesty dostanou volno, např. na rodinné dovolené, mění se na milého, až volnomyšlenkářského člověka. S blížícím se výhledem dalšího boje o první příčky se ovšem znovu mění v toho sveřepého, cílevědomého buldoka.

Sohni (2019, s. 44–45) popisuje, že ve chvíli, kdy rodina očekává příchod druhého sourozence, vytváří si prvorozené dítě tzv. *imaginární tetrádu*, tedy představuje si, jaké bude soužití v rodině s jedním sourozencem. *Reálná tetráda* se poté může diametrálně lišit od očekávání, ale také nemusí. Základním pohledem reálných tetrád je dělení je nám spolu dobře – není nám spolu dobře v různých vztazích – prvorozené dítě k druhému, prvorozené k rodičům, pohledy otce, matky, druhého dítěte... Zároveň druhé dítě a tedy první sourozenec vytváří sourozenectví, jelikož prvorozené dítě do té doby vyrůstalo jako jedináček, a mění *triadickou konfiguraci rodiny* (matka, otec, dítě) na *tetradickou* (matka, otec a dvě děti). Pohled prvorozeného se mění z „takové bylo žít ve třech“ na „takové je teď žít ve čtyřech.“

Je také vhodné zmínit, že pokud se prvorozené dítě s příchodem sourozence „brání“ odlivu přízně a lásky matky, např. zdánlivou regresí ve vývoji (začne se znovu dožadovat chování, přestane používat některá slova nebo začne žvatlat, objeví se enkopréza atd.), je to zdravý mechanismus vyrovnávání se s velkou změnou v životě a je potřeba, aby jej dospělí v takové situaci pochopili a podpořili. Tím dítě dojde k poznání, že on a jeho sourozenec jsou sice jiní, ale přesto se mají rádi a jejich rodiče je také mají rádi takové, jací jsou, se všemi odlišnostmi i stejnými znaky. (Sohni, 2019, s. 47)

Přikládáme i soupis nejčastějších vlastností prvorozených:

- perfekcionismus,
- spolehlivost,
- svědomitost,
- systematičnost,
- cílevědomost,
- vůdcovství,
- kritičnost,
- malá záliba v překvapeních,
- logičnost. (Leman, 2016, s. 79)

2.2.2 Prostřední dítě

Prostřední dítě je těžce identifikovatelnou kategorií. Je pro něj denním chlebem, že jeho pocity ohledně chování nejbližších jsou poměrně negativní – cítí, že ho odstrkují a opomíjejí. I v publikacích, které se věnují sourozeneckým konstelacím, dostávají kapitoly o prostředních dětech nejméně prostoru. Prostřední dítě totiž nemá pořádně určenou pozici. Může jít o druhé dítě rodiny, ale také třeba o čtvrté z osmi. Prostřední se jeví jako nejvhodnější slovo pro popis těchto dětí, ale ve skutečnosti se dá např. mezi pěti dětmi určit to prostřední. Tyto děti se narodily příliš pozdě, než aby byly vyzdvihovány a obdivovány, jako to zažil jejich nejstarší sourozenec, ale také příliš brzy, aby prožily to nejdelší rozmazlování, odpouštění hříchů a největší uvolněnost pravidel a povinností jako ten sourozenec, který se narodil jako poslední. (Leman, 2016, s. 143–144)

Prostřední děti před sebou stále mají alespoň jednoho staršího sourozence, který je vždy napřed, a i kdyby se snažily sebevíc, nikdy jej nedoženou, protože jim to věk jednoduše nedovoluje. Celý jeho životní styl je určován právě prvorozeným, resp. starším sourozencem. Pokud se mu chování nebo to, co prvorozený dělá, sympatické, pokusí se jej napodobit, aby také dostal pochvalu od rodičů, širší rodiny nebo společnosti. Může se také postavit na odpor a začít rebelovat proti všemu, za co je starší sourozenec chválen, aby ukázal, že on, prostřední, je jednoduše jiný, stát se zkušeným a zdatným manipulátorem, obětí či mučedníkem. Prostřední má spoustu možností, ale všechny studie dokazují, že druhorození jsou velmi pravděpodobně protipóly prvorozených dětí rodiny. (Leman, 2016, s. 145)

Prostřední děti jsou „sevřené“ v kleštích z obou stran. Jak jsme již popsali, před ním nedostižně kráčí starší, téměř ve všech ohledech silnější sourozenec a za ním je mladší, bezbrannější a roztomilejší mladší dítě. Často mají pocit, že jednoduše nejsou ničím výjimečné. Nestojí svým rodičům za to, aby je představili s nějakým přídomkem, jako to dělají u dalších sourozenců („*nejstarší dítě, nejstarší dcera, benjamínek...*“), prostřední děti jsou jednoduše jen prostřední děti, ničím zajímaví. V rodinném albu lze obvykle nalézt spoustu fotek nejstaršího dítěte, ale jen pár toho prostředního. Všechna ta „poprvé“ si už rodiče odžili s prvním dítětem, prostřední vlastně jen opakuje to, co už viděli. (Leman, 2016, s. 146–147)

I z těchto důvodů prostřední dítě velmi často tráví co nejvíce času ve své vrstevnické skupině a je pro něj nesmírně důležité mít okolo sebe určitý okruh lidí, kde si bude připadat

výjimečné. Je také typické, že právě díky této potřebě si prostřední dítě umí najít kamarády nejrychleji, ať už ve škole, nebo v okolí domova. Záleží mu také na tom, aby do této vrstevnické skupiny jeho rodiče a sourozenci nijak nezasahovali. Pokud by ta nejdůležitější „parta“ měla za člena i jednoho ze sourozenců prostředního dítěte, opět by ztratelo těžce vydobytý pocit důležitosti a přicházel by známý pocit přebytečnosti.

Wilson & Edington (1981, in Leman, 2016, s. 148) stanovili tři motivy, na nichž se zakládá lidská motivace:

- získání odměny a uznání,
- vyhnutí se bolesti a nebezpečí,
- vyrovnání si účtů.

Právě pevná pozice ve vrstevnické skupině je metodou vyhýbání se bolesti a nebezpečí, která pramení z toho, že bude prostřední dítě v rodině pátým kolem u vozu. Stejně tak si mezi přáteli získává odměnu a uznání. Potřeba vyrovnávání účtů může mít podobu občasného ohýbání rodinných pravidel ve svůj prospěch či rebelování proti nim a stanovení si základních hodnot, které jsou opět navázány na hodnoty jiné skupiny, než je rodina. (Leman, 2016, s. 149)

Nejčastější vlastnosti prostředních dětí:

- vyjednávači,
- diplomati,
- nezávislí,
- loajální (hlavně k přátelům),
- samorost,
- tajnůstkář,
- nerozmazlený,
- vyhýbá se konfliktům. (Leman, 2016, s. 146)

2.2.3 Nejmladší dítě

Benjamínci, jak se také nejmladší děti rodiny někdy označují, mají těžkou pozici. Jestliže prostřední dítě má před sebou vždy alespoň jednoho sourozence, kterého nedokáže dohnat,

nejmladší dítě má před sebou všechny a za sebou už nikoho. Často se tak mohou cítit, že starší sourozenci pobrali veškeré pozitivní (i negativní) vlastnosti, rodiče si už naprostou majoritu svých rodičovských ambicí vybili na nich a právě benjamínci už jsou jen jakýmsi přídatkem k rodině, která byla kompletní již bez nich. Je jim dáváno najevo, že jsou ještě příliš malí, aby dokázali zvládnout sebemenší úkol, který je přiřazen starším. Typickým pocitem nejmladšího dítěte je, že jej nikdo nebere vážně, a tak potřebují udělat něco důležitého, aby si jich okolí všimlo. (Leman, 2016, s. 163) Není proto výjimkou, že právě poslední dítě rodiny je tím klaunem a šaškem, který se od malička předvádí, hledá jakoukoliv malou příležitost, aby na sebe strhl pozornost, ať už veselou, protože svými kousky pobavil obecenstvo, nebo rozzlobenou, protože v tu chvíli na sebe vzal podobu „zlobivce.“

Nejmladší dítě čerpá sílu ke všemu, co dělá, z chvály. Je poměrně pravděpodobné, že se mu jí nedostává tolik, co starším sourozencům, přesně z důvodu, který jsme popsali výše – jejich znalosti, úspěchy a dovednosti už nemají pro rodiče tak obrovský význam, protože je zažili u starších dětí. Proto je pro benjamínka nesmírně důležité a povzbuzující, když je pochválen, zejména pokud je chvála prezentována ve stylu, který mírně „poníží“ starší sourozence, tedy sdělení, že by to nikdo jiný než nejmladší dítě nezvládl tak skvěle, nebo že je chválicí osoba ráda, že si pro splnění úkolu vybrala právě jej a ne starší dítě. Pokud nejmladší dítě zaslechne poznámku, která naopak degraduje právě jeho, vybičuje se k nejlepším výkonům, jaké je schopno předvést. (Leman, 2016, s. 166)

Wilson & Edington, autoři knihy První dítě, druhé dítě (1981, in Leman, 2016, s. 176–177), tvrdí, že nejmladší dítě v rodině vyrůstá v určité rozpolcenosti, což potvrzuje i fakt, že benjamínci umí velice rychle přecházet z extrému do extrému – ze vzorného a okouzlujícího člověka k běsnícímu cholerikovi v průběhu vteřiny. Leman (2016, s. 177) uvádí, že jedním z důvodů pro toto chování je i možný předobraz v tom, jak se k dítěti chovají jeho rodiče. Na jedné straně je tím věčně malým, roztomilým, rozmazlovaným potomkem a na druhé straně je stále podceňován a vysmíván, i když to ze strany rodičů jistě není se zlým úmyslem. Proto si benjamínek pěstuje určitý druh sebeobrany právě ve svém chování, a stejně jako se rychle mění úhly pohledů rodičů, mění se i jeho chování, aby tak přebilo zmatek a rozčarování.

Neustálé upozadování a přisouzená pozice toho „posledního“ také vede k rivalitě mezi sourozenci. Sohni (2019, s. 55–57) uvádí, že rivalita a boje mezi sourozenci jsou jedněmi

z nejčastějších vzorců vztahů a interakce. Pokud jsou sourozenci ve věkovém rozmezí 2–9 let, dostávají se do sporů každou devátou minutu. Je nasnadě, aby se rodiče pokoušeli těmto hádkám zabránit, nicméně studie dokazují, že to není nejschůdnější cesta. Pokud totiž necháme sourozence, aby si své spory a křivdy urovnali sami, naučí se, že ne vždy je řešení vždy výhradně pozitivní pro jejich úhel pohledu, a také pochopí, o čem je kompromis a komunikace. Hádky přispívají k psychickému vývoji dítěte a právě z pohledu psychologie je velmi složité určit, v jaké situaci už je ze strany rodiče vhodné zasáhnout. Pokud se sourozenci nehádají vůbec, je také nutné upozornět, protože v tom případě je v jejich vztahu něco špatně.

Nejtypičtější vlastnosti benjamínků:

- manipulativnost,
- houževnatost,
- okouzlující člověk,
- vyhledávání pozornosti,
- předčasně vyzrálý,
- aktivní,
- miluje překvapení,
- srdečný,
- obviňuje druhé. (Leman, 2016, s. 162)

2.2.4 Jedináček

Alfred Adler, o kterém jsme se již zmínili, přiřkl jedináčkům nepříliš lichotivý soud: „Jedináček má potíže s každou nezávislou činností, a dříve či později začne být v životě na nic.“ (Adler, 1927, in Leman, 2016, s. 126) Je ovšem chyba zobecňovat tuto definici na každé dítě, které mělo to štěstí, nebo smůlu, že nemělo sourozence, stejně jako žádnou definici nelze zobecňovat na jakéhokoliv jedince či skupinu.

Jedináčci se v pěstounských rodinách vyskytují ojediněle, přesto je nutné je zde zmínit, protože dítě, které v rodině pěstounů bylo jako první, nějaký čas jako jedináček vyrůstalo a

teprve poté, co domů přišel sourozenec, ať už biologické dítě rodičů, či dítě v pěstounské péči, převzalo roli nejstaršího, prvorozeného sourozence.

Děti, které se narodily jako jediné dítě rodičů, označujeme také termínem superprvorozený. Často bývají kritičtí a velmi sebestřední. Nikdy totiž nemuseli soupeřit o lásku, pozornost, pochvaly či materiální zdroje od rodičů a okolí soupeřit se sourozenci, které nemají. Díky této situaci jsou v životě více výřeční, mají větší sebevědomí a velmi dobře umí kontrolovat osoby i věci okolo sebe. Má to ovšem i stinné stránky. Protože se nemuseli o nic v životě dělit, u rodičů byli vždy na prvním místě a nezažili „ústup z výsluní,“ nenaučili se s neexistujícími sourozenci vycházet. Jejich sebestřednost může být jen vnější maskou, pod kterou se ukrývá nejistý člověk s neustávajícím pocitem podřadnosti, snažící se všem dokázat, že i on, který měl vždy všechno pro sebe, za něco stojí a dokáže životem proplouvat stejně obratně jako ti, kteří vyrůstali se sourozenci. Jedináčci jsou perfekcionisti, které zklame každý malý neúspěch, a společnost je nemá příliš v oblibě. (Leman, 2016, s. 125)

Je možné, že rodiče, kteří vychovávají jedináčka, původně chtěli mít více dětí, ale kvůli různým důvodům mají pouze jedno. Takový jedináček, kterému Leman (2016, s. 130) říká „jedinečná perla,“ může nabýt pocitu, že jeho existence je nadmíru důležitá, protože jsou celé dětství a dospívání rozmazlování a zbožňování. Je ale nutné si v takovém případě uvědomit, že tak extrémně důležití jsou jen v okruhu nejužší rodiny, a ne vždy bude po jejich. Tyto „perly“ mohou někdy v životě dospět k pocitu, že jim vlastně bylo ublíženo, když nedostali také sourozence, jako téměř všichni jejich spolupracovníci a přátelé, a oni tak nemohli zažít hádky o větší porci večeře nebo oblíbenou hračku. Pokud se rodiče již předem rozhodli, že chtějí pouze jedno dítě, bývají většinou velmi přísní a svému dítěti nedovolí vyrůstat jako dítě. Od začátku je brán jako malý dospělý. Okruh širší rodiny dítěte je také starší, nemá tolik energie, a tak je dítě jednoduše okolnostmi přinuceno přizpůsobit své aktivity a energii tomu, čemu dospělí stačí. Tento typ jedináčka pak po celý život působí jako sebevědomý, velmi dobře vychovaný, moudrý a spolehlivý typ, který nejspíše nikdy nevybočí z řady, ale raději sklopí hlavu a udělá, co se po něm chce, ale po čase může přijít vzpoura. Zde můžeme vidět srovnání s prvorozeným dítětem, které bylo také jedináčkem, i když jen na omezený časový úsek. Ovšem vnímat jedináčky pouze jako sebestředné je scestné. V současné době jsou jedináčci vnímáni jako velmi spořádaní, iniciativní lidé, kteří mají zdravé, ale ne přehnané sebevědomí. (Leman, 2016, s. 131)

Protože všechno, co v průběhu života v rodině udělali, nemělo žádné srovnání se způsobem, jakým by to udělal sourozenec, a tedy jejich způsob byl ten nejlepší, mají jedináčci sklon k perfekcionismu. Potřebují, aby bylo po jejich, protože ten jejich způsob je správný, a pokud tomu tak není, narůstá v nich frustrace a nutková potřeba zasáhnout do dění a převzít kontrolu. Perfekcionismus samozřejmě aplikují i na sebe a všechno, co udělají, musí být precizní a dokonalé. Pokud mají pocit, že tomu tak není, přičemž tento pocit se dostavuje téměř pokaždé, mají pocit, že zklamali a jsou k ničemu, což částečně potvrzuje i Adlerovo tvrzení. (Leman, 2016, s. 132)

Nejčastější vlastnosti jedináčků:

- malý dospělý,
- důkladný,
- opatrný,
- ustrašený,
- perfekcionista,
- vysoká očekávání,
- příliš si nerozumí s vrstevníky,
- rozvážný,
- nesnese neúspěch, především vlastní. (Leman, 2016, s. 126)

2.3 Důležité body k sourozeneckým konstelacím

Leman na závěr své publikace uvádí šest klíčů k sourozeneckým konstelacím.

1. Pořadí narození dítěte skutečně může být pro jeho vývoj důležité, ale je to pouze vliv, ne skutečnost, která se nedá nijak a nikdy změnit. To, zda je člověk prvním, třetím, nebo posledním dítětem rodiny neurčuje, jakým člověkem v životě bude.
2. Pro vývoj jedince je sourozenecká konstelace důležitá, ale stejně tak důležité je prostředí, ve kterém vyrůstá, a vliv osob, které jej vychovávají, tedy rodičů. Pokud byl domov chladný a neosobní a nejbližší lidé kritičtí a ostražití, vyroste z prvorozeného dítěte někdo jiný, než pokud byl domov láskyplným místem a rodiče vřelí a spravedliví lidé.

3. Každé pořadí narození je důležité jiným způsobem a má své pozitivní i negativní vlivy. Rodiče na takové osobnostní rysy musí být připraveni, vnímat jak silné, tak slabé stránky tohoto postavení a nepotlačovat ani jednu složku.
4. Žádná sourozenecká konstelace není lepší nebo horší. Je na každém člověku, aby se popral o své místo na výsluní, pořadí narození na jeho úspěch v životě nemá tak silný vliv.
5. Informace o pořadí příchodu dítěte do rodiny neurčuje komplexní psychologický obraz osobnosti. Je to pouze jeden z ukazatelů, který je potřeba propojit s dalšími tělesnými, duševními a emočními faktory.
6. Pochopení základních principů pořadí narození nevyřeší všechny problémy a nezmění osobnost člověka. (Leman, 2016, s. 304–305)

2.4 Pěstounská péče a sourozenci

Pokud se zaměříme na děti, které jsou přijaté do pěstounské péče již existující rodiny, dle definice jsou tito jedinci pro rodinu cizí, jelikož ani k jednomu členu nemají pokrevní, ani příbuzenský vztah. Matějček, Bubleová a Kovařík ve své krátké studii z roku 2002 (© rodina.cz) zmiňují, že lze sledovat až pozoruhodný fakt, a to že v pěstounských rodinách sourozenecké vztahy překračují hranici pokrevnosti. Studie potvrzuje, že mezi dětmi v pěstounské rodině, tedy dětmi biologickými i pěstounskými, velice rychle vznikají stejné vztahy jako v „normální,“ vlastní rodině. Tyto vztahy jsou založeny na prožívání denních strastí i slastí společně, společných zážitcích, stejné lásce, kterou děti přijímají od rodičů/pěstounů, na společně sdíleném prostoru, tedy domově, a také na pohledu širšího okolí, které bez dalších informací vidí děti a rodiče jako rodinu, bez ohledu na pokrevní vazby. Sohni (2011, s. 37–39) popisuje nově vytvořené rodiny jako „*patchworkové*“, tedy sešívané. Řadí mezi ně též adoptivní a pěstounské rodiny a upozorňuje, že v takovéto nově vytvořené rodině stačí, aby mělo každé dítě prostor pro vlastní vůli (ať už v rámci sourozeneckých vztahů, či např. v oslovování nových rodičů tituly „mami“ a „tati“) a ony prostřednictvím již zmíněných společných zážitků samy navážou se členy rodiny vztah.

Důležité pro děti je, že vyrůstají společně. Nabízí se zde srovnání s africkými a asijskými národy, kde je pro sourozenectví rozhodující, zda děti sdílejí společné zážitky, nikoliv krev. Pokud je dětem ponechána volnost v seznamování, ve vytváření a následném urovnávání

drobných konfliktů, poznají, že nový kontakt a vztah není rizikem, který by je mohl ohrozit, ale šancí na rodinu a „partáky“ do života. (Sohni, 2019, s. 39–40)

Archer (2001, s. 93–94) upozorňuje, že rodič ví, že své děti miluje, ale to ještě neznamená, že se budou všechny děti ihned milovat navzájem jen proto, že je to tak správně. Již v úvodu jsme zmínili, že zraněné děti, a nejen ony, si pokouší ubránit to, co jim dle jejich názoru po právu patří, tedy lásku a osobní prostor. Nový nebo další sourozenec je v jejich očích vnímán jako predátor.

Je vhodné se každému dítěti věnovat dostatečně, ale nikde není stanovena přesná definice, co dostatečně znamená. Každé dítě tuto dobu cítí individuálně, a proto je nutné naslouchat jeho verbálním i neverbálním projevům. Rodič však nesmí zapomínat ani na sebe, protože unavená a podrážděná matka či otec spíše přilévají olej do ohně, než aby své děti dokázali potěšit a ujistit je, že jejich láska zůstala neměnná. Pokud je to možné, rodiče by měli každému dítěti vyhradit jeho osobní prostor. Není nutné, aby to byl celý pokoj, ale není dobré, aby měli sourozenci vše společné. Archer (2001, s. 94) také dodává, že pokud mezi sourozenci panuje spor nejen o prostor, ale také o materiální věci, například o oblíbenou sklenici nebo kus oděvu, je dobrý nápad označit vše, co by mohlo být potencionální třecí plochou, jmenovkami nebo barevnými rozlišovači.

Pokud je to možné, rodič by si měl vyhradit ve svém časovém rozvrhu okno, ve kterém bude trávit čas pouze s jedním dítětem a provádět s ním jeho oblíbenou činnost, u které nebude asistovat žádný sourozenec a nebude tak ukrajovat matčinu nebo otcovu bezmeznou pozornost. Každé dítě má odlišné potřeby, a i když se rodič bude snažit sebevíc, aby je uspokojil, ideálně všechny naráz, vždy se najde alespoň jedno dítě, které bude mít pocit, že něco k němu nebylo fér. Ovšem taková drobná zklamání provází člověka celým životem a je dobré, aby je alespoň jednou za čas zažil. Přispívá to k jeho celkovému psychickému vývoji. (Archer, 2001, s. 94)

2.5 Začleňování dítěte do rodinného prostředí

Nelze očekávat, že dítě, které přichází do pěstounské rodiny, bude automaticky pěstouny vnímat jaké své rodiče. Zvláště pokud je dítě starší a už vnímá své okolí a vyzná se v situaci, bude pro něj složité zorientovat se v novém prostředí, navyknout si na nové lidi okolo něj, uspořádání domova nebo pravidla a zvyklosti, které rodina dodržuje.

Zezulová (2009, s. 39–42) uvádí tři fáze navykání si a přizpůsobování se, kterými prochází jak děti, tak i rodiče. U každého jedince mohou být různě dlouhé a probíhat s různou intenzitou. Není výjimkou, že pokud jsou pěstouny manželé či partneři, jeden z dvojice potřebuje více času na přijetí nové situace.

U dětí jsou to tyto fáze:

- **Poznávání** – dítě je nejisté. Působí na něj mnoho nových faktorů, na které si musí zvykat. V této fázi je vhodné dodržet tzv. šestinedělí. Po tuto dobu by dítě mělo strávit co nejvíce času s novou rodinou, aby si navyklo na všechny tváře, oslovení, místa v domě a pravidla rodiny. Návštěvy a s nimi stále nové a nové tváře by jej pouze rozptylovaly, a rozdmýchávaly tak jeho nejistotu.
- **Uvolnění** – dítě se začíná adaptovat do nového domova a testuje hranice, svou novou identitu, vnímá, kde začíná a končí jeho soukromí, a jaké je jeho místo v rodině. Toto období může být velmi náročné pro obě strany. Některé děti, hlavně pak ty, které do pěstounské péče přišly z abusivního prostředí, nejsou zatím schopny ztotožnit se s láskou a zacházením, které není nijak násilné. Jiné mohou mít velmi silnou separační úzkost, která pramení ze strachu, že je nová rodina opustí. Jiné se naopak s tímto strachem mohou vyrovnávat agresivním a útočným chováním.
- **Přijetí** – Dítě už má s jednotlivými členy nastavené mantinely, je svou náhradní rodinou přijímáno takové, jaké ve skutečnosti je, a i ono je přijímá stejným způsobem. V tomto období jsou také položeny základy citových vazeb mezi dítětem a ostatními jedinci v rodině.

Co se týče rodičů, probíhají u nich následující fáze:

- **Nadšení** – probíhá v prvních chvílích a dnech, kdy jsou rodiče vyrozuměni o faktu, že byli vybráni jako vhodná náhradní rodina pro dítě. Tato fáze, stejně jako všechny ostatní, nemá přímo určený časový úsek, nicméně je časté, že ji doprovázejí silné emoce.
- **Rozčarování** – čím více se realita, která nastává po příchodu dítěte do rodiny, liší od očekávání pěstounu, tím je rozčarování silnější a projevuje se zde možná nedostatečná připravenost pěstounů na pěstounskou péči. Pro pěstouny jde téměř

s každým dítětem o novou, nepoznanou situaci, vzhledem k tomu, že každé dítě reaguje jinak.

- **Smíření** – poslední fáze, ve které se rodiče smířují s tím, že ani dítě, které nyní mají v pěstounské péči, není dokonalé, a ani oni nemohou být vždy stoprocentními rodiči nebo pěstouny. Stejně jako ve fázi přijetí u dětí si rodiče začínají s dítětem vytvářet silné citové vazby, a přijímají jej se všemi charakterovými znaky, které má. Nejdůležitějším prvkem při začleňování dítěte do rodiny je bezpodmínečně společně strávený čas.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Diplomová práce se zabývá budováním sourozeneckých vztahů v dlouhodobé pěstounské péči. Ve výzkumu se zaměřujeme především na průběh začleňování dítěte do pěstounské rodiny, budování sourozeneckých vztahů v dané rodině, na současný vztah sourozenců a na sourozenecké konstelace konkrétní rodiny.

Pro práci jsme v praktické části zvolili metodu kvalitativního šetření v částečném designu zakotvené teorie. Zakotvená teorie nám umožňuje představit novou teorii, která je vypracována na základě získaných dat. Popisuje zkoumaný jev do hloubky a dává nám tak větší možnost se do problematiky ponořit. (Strauss & Corbin, 1999, s. 15) Údaje, které zakotvená teorie prezentuje, by měly být natolik pružné, abychom je mohli aplikovat také na podobné situace, které se s daným jevem pojí. (Strauss & Corbin, 1999, s. 17) Pro potřeby našeho výzkumu využijeme ze zakotvené teorie otevřené a axiální kódování, podle nějž poté vytvoříme paradigmatický model.

3.1 Výzkumný problém

Hlavním důvodem pro zkoumání problematiky sourozeneckých vztahů jsme se zabývali z důvodu malé probádanosti na odborném poli českých výzkumů. Přímou na toto téma v češtině neexistuje téměř žádný zdroj, dohledat lze pouze jeden krátký článek publikovaný na serveru *rodina.cz*. (Matějček, Bubleová, Kovařík, 2010) Přesto jsou sourozenecké vztahy v pěstounské rodině důležitým, možná až stěžejním bodem harmonického fungování všech jedinců v dané rodině.

Pro práci byl zvolen kvalitativní výzkum právě z důvodu neprozkoumanosti daného jevu, což je dle Švaříčka a Šedové (2007, s. 65) jeden z hlavních argumentů pro volbu kvalitativní metodologie.

3.2 Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem práce je zjistit, jakým způsobem jsou vybudovány vztahy sourozenců v dlouhodobé pěstounské péči. V souladu s tímto cílem jsme si stanovili i **dílčí výzkumné cíle**, a to:

- popsat průběh začleňování dítěte do pěstounské rodiny,
- zjistit postup budování sourozeneckých vztahů v konkrétní rodině,
- definovat současné vztahy sourozenců.

3.3 Výzkumné otázky

Na základě stanoveného výzkumného cíle jsme si formulovali výzkumné otázky, jejichž prostřednictvím povedeme v souladu s výzkumnými cíli výzkum.

Za hlavní výzkumnou otázku považujeme:

Jakým způsobem jsou budovány sourozenecké vztahy v dlouhodobé pěstounské péči?

Na základě hlavní výzkumné otázky jsme formulovali dílčí výzkumné otázky:

- Jak probíhalo začleňování dítěte svěřeného do péče pěstounů do rodiny?
- Jakým způsobem byly budovány sourozenecké vztahy v konkrétní rodině?
- Jak rodina popisuje současné vztahy sourozenců?

3.4 Výzkumný soubor

Dle Ročního výkazu o výkonu sociálně-právní ochrany dětí bylo ke 31. 12. 2020 v pěstounské péči umístěno 12 094 dětí, z toho 10 313 déle než jeden rok. Počet osob, které mají v pěstounské péči svěřené alespoň jedno dítě, byl ke stejnému datu 11 655. (Statistiky MPSV.cz, © 2021) Není nám známo, kolik rodin vychovává více než jedno dítě svěřené do péče a v kolika rodinách se vyskytují jak tyto děti, tak vlastní děti pěstounů.

Výběrový soubor a způsob výběru

Výběrový soubor tvoří čtyři pěstounské rodiny, které vychovávají jak děti vlastní, tak děti jim do péče svěřené. Soubor byl zvolen kombinací metod sněhové koule a záměrného výběru. Miovský (2006, s. 131) popisuje *sněhovou kouli* jako metodu, která je svým principem založena na kombinaci dvou výběrů – prostého náhodného a právě účelového (záměrného). Naším základním východiskem, dle Miovského (2006, s. 132) tzv. nultá fáze, byla předchozí znalost a osobní kontakt s jednou z pěstounských rodin. Prostřednictvím tohoto kontaktu jsme získali kontakty na další tři pěstounské rodiny. Také tito pěstouni nám poskytli další kontakty.

Z celkového počtu 11 kontaktů jsme v první fázi prostým záměrným výběrem vyřadili čtyři rodiny, které vychovávají pouze jedno dítě svěřené do péče a nemají biologické potomky, a tedy nemohou poskytnout adekvátní data o sourozeneckých vztazích, a v druhé fázi další

čtyři rodiny, které neodpovídaly našim kritériím, popř. jsme nezískali souhlas k provedení rozhovoru.

Kritéria záměrného výběru byla následující:

1. Rodina vychovává nejméně dvě děti.
2. Rodina má jak vlastní dítě, tak dítě svěřené do péče.
3. Mezi dětmi je alespoň jeden rok budován sourozenecký vztah.
4. Děti v pěstounské péči nejsou biologičtí sourozenci.

Tabulka 3: Přehled rodin účastnicích se výzkumu

Rodina	Počet dětí	Z toho vlastní	Z toho svěřené do péče	Doba od svěření dítěte do péče
D.	2	1	1	7 let
K.	2	1	1	9 let
W.	2	1	1	14 let

Rodina D.

Rodinu D. tvoří matka (38 let), otec (42 let) a dvě děti, jedno biologické (chlapec, 11 let) a jedno v pěstounské péči (dívka, 8 let). Holčička přišla do pěstounské péče ve věku necelého jednoho roku. Matka pracuje jako účetní, otec je stavebník, obě děti navštěvují základní školu.

Rodina K.

Rodinu K. tvoří matka (40 let), otec (42 let) a dvě děti, jedno biologické (dívka, 6 let) a jedno v pěstounské péči (chlapec, 10 let). Rodiče byli v rozvodovém řízení, ale vztah znovu obnovili. Matka pracuje jako pošťačka, otec jako celník, děti navštěvují základní školu.

Rodina W.

Rodinu W. tvoří matka (46 let), biologické dítě (chlapec, 12 let) a dívka v pěstounské péči (15 let). Rodiče jsou rozvedení, otec platí alimenty, ale chtěl se stýkat pouze se svým biologickým synem. Nyní změnil postoj, ale dcera jej vídat nechce. Obě děti navštěvují základní školu.

3.5 Strategie výzkumu

S ohledem na téma práce jsme zvolili kvalitativní výzkum, který do problematiky dokáže vnést hlubší vhled. Výzkum je zaměřen na to, jak funguje budování sourozeneckých vztahů v dlouhodobé pěstounské péči. Rodiny, které se výzkumu účastní, nejsou rozloženy stejnoměrně, v některé bylo jako první dítě v pěstounské péči, v některé jako první přišlo biologické dítě a teprve poté se rodiče rozhodli pro pěstounskou péči. Můžeme také očekávat, že odpovědi mohou být vinou delší časové prodlevy mezi začleňováním dítěte do rodiny a uskutečněním rozhovoru trochu nepřesné a zkreslené. Taktéž musíme počítat s časovou náročností jak sběru dat, tak analýzy již sebraných dat.

Zástupcem, který reprezentuje danou rodinu ve výzkumu, je vždy matka. Některé děti ještě nejsou ve věku, kdy by byly jejich odpovědi pro výzkum přínosné, navíc byly v době příchodu sourozence do rodiny malé a je možné, že si pamatují jen minimum informací. Matku jsme zvolili z důvodu co největší relevance odpovědí, jelikož je to osoba, která s dětmi strávila v průběhu let nejvíce času, a má tedy ze všech osob, které nějakým způsobem ovlivnily život dětí, největší povědomí o vývoji jejich vztahu.

3.6 Metoda sběru dat

Pro sběr dat jsme zvolili polostrukturovaný rozhovor. Tato technika dává výzkumníkovi možnost vytvořit určité schéma otázek, které pro něj vytváří určité vymezení, v rámci kterého se respondent ptá. Metoda byla zvolena z důvodu větší otevřenosti respondentů a možnosti se v případě nejasností doptat na podrobnosti nebo využít doplňujících otázek, které nemáme předem připravené a které vyvstanou až v průběhu rozhovoru. Sestavili jsme si otázky navazující na hlavní a vedlejší výzkumné cíle a tyto otázky jsme poté přenesli do skutečného rozhovoru. Při rozhovoru jsme se nedrželi striktně těchto otázek, ale pokládali jsme také další, doplňující a rozšiřující. Výzkumník je v případě polostrukturovaného rozhovoru nejen postavou tazatele, ale je také pozorovatelem, který si po dobu trvání rozhovoru vytváří s participantem výzkumu určitý vztah a je schopen krom verbálních odpovědí participanta vnímat i neverbální sdělení.

S jednotlivými respondenty jsme se setkali v jejich domácnosti. Předem jsme si dohodli jak místo, tak čas setkání. Preferován byl časový rámeček, kdy budeme s participanty výzkumu o samotě, bez dětí či partnerů. Klid na rozhovor považujeme za jeden ze zásadních bodů, který má vliv na to, jak rozhovor bude plynout. Respondenti byli předem informováni, k čemu budou jejich odpovědi sloužit. Informovali jsme je také, že rozhovor je anonymní a nikde

nebudou zveřejněna jakákoliv jména, a také o faktu, že odpovědi budou nahrávány pro účel pozdějšího vyhodnocení rozhovoru. Vzhledem k věkovému rozložení dětí jsme se rozhodli rozhovory vést s rodiči, přesněji řečeno s matkami rodin.

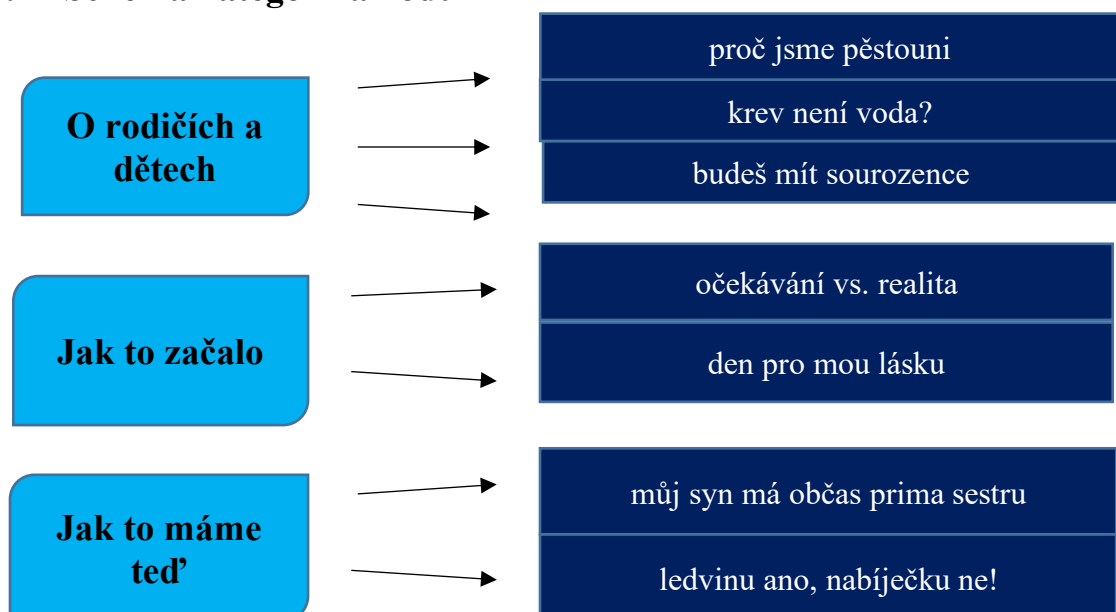
4 ANALÝZA ZÍSKANÝCH ÚDAJŮ

Následující kapitola je věnována analýze údajů, které jsme získaly v rámci polostrukturovaných rozhovorů s respondentkami. Nejprve jsme uskutečnili rozhovory převedli ze zvukového záznamu do písemné podoby a poté jsme data zpracovali pomocí dílčích postupů kvalitativní metody zakotvené teorie. Využili jsme otevřené a axiální kódování.

Prvotním krokem analýzy je otevřené kódování. V rámci tohoto typu kódování jsme postupovali podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 211). Otevřené kódování je popisováno jako rozklad jednotlivých částí rozhovoru na menší části. Těmto částem výzkumník přiřazuje kódy. Daným kódem může být různě dlouhá část rozhovoru: slovo, věta, sekvence slov, nebo také celý odstavec. Z jednotlivých kódů jsme poté vyvodili jednotlivé kategorie, které následovaly dílčí otázky naší práce. Pod tyto kategorie jsme poté seřadili kódy, které jsme na následujících stránkách blíže analyzovali.

Následovalo axiální kódování, které pracuje s údaji vzniklými otevřeným kódováním, znovu je uspořádává a vytváří vazby mezi jednotlivými kategoriemi a jim přiřazenými kódy. Axiální kódování je dle Strausse a Corbin (1999, s. 70–72) zaměřeno na bližší určení jevu pomocí podmínek, které jev zapříčiňují, a na kontext, v němž je jev zasazen, strategii jednání a interakce, pomocí kterých je jev zvládán, ovládán a vykonáván. Zaměřuje se také na následky těchto strategií. Proces vytváření těchto vazeb uskutečňujeme pomocí paradigmatického modelu.

4.1 Schéma kategorií a kódů

Obrázek 1: Schéma kategorií a kódů

4.2 O rodičích a dětech

V této kategorii jsme shrnuli důvody, proč se pěstouni rozhodli právě pro pěstounskou péči, a jakým způsobem oznámili dítěti, ať už biologickému, nebo dítěti v pěstounské péči, že v rodině přibude sourozenec.

Do této kategorie jsme zařadili kódy: *proč jsme pěstouni; krev není voda?; budeš mít sourozence.*

Proč jsme pěstouni:

Každá z rodin, se kterými byl prováděn rozhovor, měla k cíli, kterým je pěstounství, jiné důvody a cestu. Rodina K. říká, že hlavním důvodem, který je vedl k PP, byla momentální neplodnost matky. Uvažovali také o adopci, nicméně od té je odradila zkušenost přátel. „...známí nás od toho nějak odradili, protože si taky adoptovali dítě a ten kluk v patnácti vlastně začal utíkat z domu a v osmnácti se sbalil a odešel prostě za svojí biologickou rodinou a s těmi známými se teď nestýká vůbec...“ Další možností byla tedy právě pěstounská péče, na které se společně dohodli, a přihlásili se do programu. „Prošli jsme přípravou a pak vlastně nám asi o tři měsíce později řekli, že jsme vhodnou rodinou pro chlapečka, co měl tři měsíce.“ Zároveň v nich rezonovala určitá satisfakce, že tímto krokem pomohou alespoň jednomu dítěti, které nemělo tolik štěstí, aby do startu života získalo vlastní, úplnou a stabilní rodinu.

Co se týče rodiny D., téma pěstounské péče otevřeli až po narození biologického potomka. Matka prožila komplikovaný porod, což se podepsalo na jejím duševním zdraví. Projevilo se to ve vztahu k synovi, kterého až přílišně opečovávala. „...strašně jsem se, až fakt hrozně moc jsem se na něj upnula, a furt jsem chodila a měla jsem strach, že se mu něco, že třeba se někde ztratí, nebo že na hřišti ho někdo, mu ublíží, nebo že bude málo oblečený a prochladne...“ Zároveň jí lékař řekl, že pro ni není vhodné znovu otěhotnět, protože případné těhotenství by mohlo vést k potratu, popř. dalším zdravotním komplikacím. „...pak mi doporučil, abych už děti neměla, že by to nemuselo dopadnout dobře, že bych... že je nějaká šance dost velká, že bych potratila.“ Matka věděla, že by mohla při porodu druhého dítěte přijít o život a nechtěla riskovat, že by svého malého syna zanechala na světě pouze s otcem. Špatný psychický stav matky, který bohužel neřešila s odborníkem, se také podepisoval na jejím partnerském vztahu s otcem rodiny. „...on to odnášel nejvíc, nechtěla

jsem ho ani, že bych mu třeba dala malého do kočárku a aby šli na procházku, tak jsem mu ho nechtěla dávat, nebo ani nesměl moc koupat a u přebalování jsem ho furt pozorovala a další...“ Proto nejspíše není překvapením, že to byl právě otec, který přinesl informační letáček o možnosti pěstounské péče. Matce se tato myšlenka nejprve nezamlouvala a pociťovala klasickou počáteční nejistotu – přivést do své rodiny dítě, které neprodila, může být jistě náročnou myšlenkou. Poté ale své váhání překonala a souhlasila. „...*my budeme mít naši vysněnou větší rodinu, malej nebude jedináček a nějaká holčička nebo chlapeček dostanou rodinu...“* Po absolvování přípravy byli vybráni jako vhodná pěstounská rodina pro tříměsíční holčičku a matka popisuje, že hned při první návštěvě věděla, že udělali správný krok. „...*na první pohled jsem se zamilovala hrozně, fakt to byl pocit, jako bych ji porodila sama, jak když jsem, když jsem byla těhotná, tak jak když jsem pak uviděla poprvé J. jako miminko, tak skoro úplně stejný pocit.“*

Rodina W. prožila velice nestandardní vstup do životní dráhy pěstounů. Nerozhodli se sami, že do programu vstoupí, spíše byli postaveni před Sophiiinu volbu. Matka pracovala jako barmanka a v práci ji požádala mladá, zhruba osmnáctiletá slečna, zda by jí na víkend nepohlídala holčičku, aby si mohla po porodu oddechnout. Nicméně poté, co víkend skončil, se matka neobjevila a holčičku si nevyzvedla. „*V neděli večer nikdo nepřišel, tak jsem ji okoupala a dala spát, a v pondělí ráno jsem teda šla s T. k paní doktorce. Která mi řekla, že to ale musí nahlásit na sociálku, na což jsem řekla, že s tím teda počítám, že je to logické...“* Sociální pracovnice poté před matku předestřela dvě možnosti, a sice, že holčičku buď odveze do kojeneckého ústavu, nebo si ji rodina vezme do pěstounské péče. „*Tak paní ze sociálky přišla ještě odpoledne, ve svojem volnu, tak jsme se domluvili, že si T. necháme. Bylo pondělí, v úterý se sepsaly papíry, ve středu se to dalo k soudu...“* Jak matka popisuje, prakticky se přes noc stala matkou a celý život se změnil nejen jí, ale také jejímu manželovi. Museli se vše naučit za pochodu a oproti zbylým rodinám byli ve velké nevýhodě – neprošli přípravou ani psychologickými posudky a celkově na péči nebyli připraveni. K situaci rozhodně nepřispěla ani sociální pracovnice, ke které si matka na radu soudce přišla požádat o proplacení výdajů spojených s překotným začátkem pěstounské péče. „*Když jsem tam přišla, tak paní mi tam řekla, že mi neproplatí nic, že to je moje vina, že jsem si vzala cizí děcko.“* Toto chování považujeme za hrubě neprofesionální, tím spíše, že je to sociální pracovnice, která by jako jedna z prvních měla matce poskytnout emoční podporu a projevit empatii. Zajímalo nás také, zda rodina v takovéto situaci neuvažovala o adopci, vzhledem k tomu, že matka holčičky byla později zbavena rodičovských práv, navíc měla problémy

s alkoholem a evidentně nebyla schopná se o dítě postarat. Bylo nám vysvětleno, že rodina o tom samozřejmě uvažovala, nicméně soudce tento postup nedoporučil. Existuje k tomu jednoduchý důvod – peníze. „...*pro vás bude lepší, když si ji necháte v té pěstounské péči, protože od státu budete dostávat aspoň nějakou korunu, takhle byste, jako adopte, nedostala nic.*“ (matka popisuje, co jí bylo sděleno u soudu)

Krev není voda?:

Zajímalo nás také, jak se nejužší rodina přizpůsobila nové, nepoznané situaci a jak širší rodina dítě v pěstounské péči přijala. Matka K. popisuje, že se rozhodli nejprve sžít jen ve třech, bez vlivů rodiny a přátel. Zmiňuje, že příprava na příchod biologického dítěte je přece jen jiná. „*Víte, když jste těhotná, tak se na to připravujete nějakým způsobem, devět měsíců, roste ti to břicho a tak, ale my jsme se teda na to taky připravovali, samozřejmě, ale je to... není to ten porod a tak.*“ Prvních pár týdnů si matka, otec a dítě v pěstounské péči, chlapeček M., vytvářeli co největší pouta v bezpečí domova a ven vycházeli pouze na krátkou procházku, nákup či podobné nezbytnosti. M. byl hodné miminko, což rodině také v začátcích velmi pomohlo a odbouralo počáteční nejistotu a úzkost. „...*hrozně jsem se bála, že mu ublížím nějak, ale naštěstí on M. byl, nebo teda pořád je, úplně zlaté děčko, takže on byl fakt moc hodný, krásně spinkal pravidelně a skoro ani neplakal...*“ Teprve poté, co si byli jisti novým ustanovením své rodiny, začali M. seznamovat se širší rodinou a následně pak s přáteli a kolegy. Určité obavy z toho, jak rodina přijme dítě, které biologicky nepatří k jejich rodině, evidentně panovaly, nicméně všichni malého M. přijali velmi dobře. „...*je teda pravda, že jedna moje sestřenice hned začala s tím, že z něj vyrostete, jakože tady ty děcka v pěstounské péči rostou pro kriminál, ale to je jenom takový jeden člověk v rodině.*“

V rodině W., jak jsme již uvedli, nastala poměrně neobvyklá situace, co se začátku pěstounství týče, a ani rodiče, ani širší rodina neměla šanci se na to jakýmkoliv způsobem připravit. Znovu připomínáme, že rodiče se stali pěstouny vyložené přes noc a sžívali se s nastalou situací za pochodu, i v rámci potřeb dítěte, pomůcek a nezbytností, které jsou potřeba pro výchovu miminka, a dalších věcí. „...*zůstala jsem ze dne na den bez práce, protože jsem nastoupila na tu mateřskou, a nebudeš děčko malé tahat do baru, a jak říkám, přes noc jsem se stala matkou, no. To tenkrát i J. (manžel) říkal, že to je zajímavé, že přes noc si užiješ a ráno máš dítě v posteli...*“ Jak matka popisuje, taková situace je jako hození neplavce do vody, a buď se daný člověk utopí, nebo se velice rychle naučí plavat. V rodině

měla problém s pěstounskou péčí, potažmo s holčičkou T., pouze nevlastní matka respondentky, jejíž postoj ale matka nyní už chápe a vnímá, že na ni mohla mít vliv její vlastní rodinná situace. Bohužel, v současné době jsou rodiče rozvedeni a momentálně jediný člověk, který dělá rozdíly mezi dítětem v pěstounské péči a biologickým dítětem, je otec rodiny. Z nějakého důvodu po svém odchodu od rodiny k nové přítelkyni odmítal T. vidat a v rámci návštěvních hodin vymezených soudem vyžadoval pouze přítomnost svého biologického syna D. Nyní se jeho postoj změnil, nicméně vztah mezi otcem a dcerou v pěstounské péči je již pošramocen. „*On chtěl na víkend jen D., a takhle mluvil, a nevím, jestli mu jeho partnerka něco řekla, a pak teda jako kdyby otočil, a začal říkat, že by si teda i T. vzal, ale ona už k němu nechce.*“

Rodina D. už předem víceméně počítala s tím, že jejich příbuzní nebudou pěstounské péči a dítěti do ní svěřenému otevřeni. Matka popisuje, že její rodina je poměrně xenofobní, a její tušení bylo správné. Hlavním odpůrcem všeho cizího byl vždy otec respondentky, ale v momentě, kdy pěstouni oznámili, že k nim přibude dcera, se proti tomu nejvíce vyhranila sestra respondentky a vztahy mezi nimi jsou dodnes na bodě mrazu. Rodičům respondentky také trvalo, než se s novou situací smířili, nicméně dnes už berou A. jako své vnuče, krom občasného nevhodného komentáře otce, se kterým respondentka příliš nesouhlasí. Rodina manžela naopak žádným způsobem nikdy nedala najevo, že by A. byla nějakým způsobem jiná nebo že by ji nebrali jako součást rodiny a jako potomka respondentky a jejího manžela. „*...když jsem pak časem potřebovala, tak vždycky se sama nabídla, že by pohlídala, že se vůbec nemám bát jí zavolat, a jednou mě i vezla uprostřed noci do nemocnice, když malá zvracela pořád...*“ Samotní rodiče už jednou příchod dítěte do rodiny zažili se svým biologickým synem, a tudíž věděli, do čeho jdou. Manžel respondentky měl určité pochybnosti a obavy ohledně jejího psychického zdraví, ty se ale naštěstí ukázaly jako neopodstatněné. „*...on mi říkal, že se docela, měl strach, abych zas nezačala nějak šíleně ji opatrovat a i kluka a tak, ale ne...*“

Budeš mít sourozence:

Poté naše otázky směřovaly na situaci, jak rodiče oznámili svým dětem novinu, že očekávají přírůstek, a dítě tedy bude mít sourozence. Dvě rodiny měly jako první dítě v pěstounské péči a očekávali narození biologického potomka, třetí rodina vstupovala do opačné situace – biologický syn byl již na světě, když se rozhodli pro pěstounskou péči.

Rodina W. měla už tři roky v pěstounské péči T., když rodiče zjistili, že je matka těhotná. Pěstounská dcera se od prvního momentu na nového sourozence velice těšila. „*T. byla strašně šťastná, že bude mít miminko na hraní.*“ Matka přiznala, že očekávala jinou reakci, spíše negativní, ale T. ji překvapila svou otevřeností a nadšením, které se v průběhu těhotenství nevytrácelo, ale spíše rostlo a T. ráda pomáhala s přípravami na příchod novorozence do rodiny. „*Byla ráda, hodně, chodila se mnou vybírat blbosti do obchodu, flaštičky, dudlíčky, nesmysly, a těšila se...*“

Rodina K. neočekávala, že by se někdy dočkali vlastního potomka, protože lékaři matce několikrát řekli, že kvůli své diagnóze nemůže otěhotnět. Proto byla gravidita šokem pro všechny, a nejvíce pro matku. „*...byla to pro mě situace, kterou jsem očekávala, že už nikdy, nebo vlastně vůbec nikdy nezažiju...*“ Pěstounskému synovi M. byly v době těhotenství čtyři roky a rodiče se rozhodli pro oznámení pohádkou s jeho oblíbenými pohádkovými bytostmi. „*...že vlastně dinosauři, on je miluje, mají taky bratříčky a sestřičky a že se navzájem chrání, a řekli jsme mu, že on taky bude mít bratříčka nebo sestřičku...*“ Syn se na sourozence těšil, chlubil se i ve školce, že bude mít „*kamaráda dinosaura napořád.*“ S matkou absolvoval i gynekologická vyšetření, kde mu lékař vysvětlil, že mamince v bříšku roste miminko. Vidíme tedy, že obě rodiny, které měly jako první dítě v pěstounské péči, prožily v tomto poklidné těhotenství a děti se na sourozence těšily.

Jak jsme již zmínili, rodina D. už vychovávala biologického syna, když do rodiny přišla dívka v pěstounské péči, A. Svého syna J. na nadcházející změny v rodinném životě samozřejmě upozornili a připravili, ale J. k jejich překvapení nereagoval ani pozitivně, ani negativně – nereagoval vůbec. „*...jsme mu to řekli, že jsme se s tátinkem rozhodli, že si pořídíme další miminko, a že on bude mít brášku nebo sestřičku, a až vyroste, tak si spolu budou hrát, tak on jen pokrčil ramenama a jezdil si dál s bagrem...*“ Rodiče toto rozhodně nečekali a byli ze synovy ne-reakce zaskočení, nicméně chlapci byly tři roky, tudíž předpokládali, že z toho nemá rozum a projeví se později. Synova apatie trvala vlastně celé těhotenství. Chladným ho nechávaly i změny v rámci bytu, příprava dětského pokoje pro sourozence a nákupy. „*To jsme teda taky úplně nečekali, no, abych pravdu řekla, já jsem byla asi trochu připravená na radost i třeba na to, že by řekl, že nechce, tak už, kdyby to řekl, tak jsem měla i nějaké argumenty nachystané, ale jeho to fakt vlastně nezajímalo...*“ Rodiče tedy s napětím očekávali, jak bude syn reagovat, až se jeho sestřička skutečně narodí, a přinesou si ji domů.

4.3 Jak to začalo

V rodině je náhle druhé dítě a to první, ať už biologické, nebo pěstounské, ztrácí pozici jedináčka, který má veškerou pozornost a lásku rodičů. Najednou se o ni musí dělit s někým jiným. V této kategorii se zaměřujeme na to, jak děti sourozence přijaly a jak rodiče děti stmelovali.

Do této kategorie jsme zařadili kódy: očekávání vs. realita; den pro mou lásku

Očekávání vs. realita:

Nejzvláštnějším případem byl pro nás biologický syn rodiny D. O jeho nezájmu jsme se zmiňovali již v předešlé kategorii. Rodiče očekávali, že se jeho postoj změní v momentě, kdy uvidí skutečné miminko a ne pouze ultrazvukový snímek, ať už k lepšímu, nebo k horšímu. To se ale nestalo a J. nadále odmítal na dítě vůbec reagovat. Jak popisuje matka, „...*tu malou prostě úplně ignoroval, i když třeba plakala nebo cokoliv, tak on dělal, že ji nevidí, neslyší, nezná, jak kdyby tady prostě s námi žádné další dítě nebylo, i mi dokonce přišlo, že když se díval, tak se díval, jako když třeba A. byla v cestě něčemu, co on chtěl vidět, tak že se dívá snad skrz ni...*“ Dodává, že ji občas až napadalo, zda se jí celé těhotenství nezdálo, protože celá situace jí přišla naprosto surrealistická. S manželem se pokoušeli zapojit syna do každodenní péče o A., ale bez úspěchu. J. jednoduše neměl zájem. „*Snázili jsme se ho nějak třeba i zavolat, aby pomáhal, když jsme třeba to, nebo aby prostě třeba podal zásyp, když jsme přebalovali malou, ale nic.*“

Naproti tomu v rodině W. probíhalo těhotenství matky a očekávání pěstounské dcery T. radostně a nejinak tomu bylo i poté, co se D. skutečně narodil. Matka zmiňuje, že již v porodnici, kam přišla T. s otcem na návštěvu, bylo vidět, že ze sourozence je skutečně nadšená. „...*byla za mnou i v porodnici, přijeli s J., a byla šťastná, když ho viděla, očička se jí rozsvítily a hned ho chtěla hladit a pusinkovat a chovat [...] a když vlastně odcházeli, tak jsem vzala malého do náruče a šla jsem je vyprovodit na chodbu, a T. vyloženě poskakovala nadšením...*“ Nic se na nově formujícím se vztahu nezměnilo ani poté, co matka s novorozencem přišla domů, T. byla pořád stejně nadšená a připravená své matce pomoci s čímkoliv, co bude v péči o miminko potřeba a co jako tříletá zvládne. „...*volať mi [manžel], že T. nosí do postýlky malému hračky, a furt přerovnává peřinku, a chce vařit mlíčko a krmit*

ho a koupat a všechno, že už se nemůže dočkat, až bude maminka s miminkem doma [...] když jsem šla D. přebalovat, tak běžela, mamko počkej, já ti donesu ubrousky, plínku...“ Na otázku, jak probíhaly první dny a týdny v domácnosti po příchodu druhého dítěte do rodiny, odpovídá matka taktéž jedině kladně. Jistě, mít na starosti dvě děti místo jednoho je nejspíše náročné pro každou matku, což v žádném případě nechceme bagatelizovat. Nicméně je podstatný rozdíl ve zvládnání situace, pokud jsou ostatní vztahy a zvyklosti doma v pořádku a pokud je krom péče o novorozence navíc ještě potřeba řešit neochotu nebo třeba až nenávist sourozence. V rodině W. naštěstí nic takového neprobíhalo. „...*pár týdnů jsem očekávala, že to nějak vybuchne, že třeba T. začne reagovat pozdějš na to, že jako kdyby třeba čekala, že prostě po chvíli se toho D. zbavíme a bude zase jen ona, ale to se fakt dělo jen v mojí hlavě, protože nic z toho nebylo. Chodila se mnou na procházky a chtěla vozit kočárek, a dokonce když jsme přijeli na návštěvu k našim, tak říkala mojí mamce, ať si prvně vezme D. pochovat, a až pak ji, upřednostňovala ho před sebou, což mi udělalo hroznou radost...*“

U rodiny K. se pěstounský syn M. na svou sestru těšil, ale jen do chvíle, než si uvědomil, že ji rodiče nenechají v porodnici. Když s ní přišli domů, obrátil ve svém chování a sourozence začal odmítat. Už od první chvíle doma bylo jasné, že budování vztahu mezi sourozenci nebude tak hladké a jednoduché, jak by si rodina přála. Matka popisuje, že „...*začal vyvádět, že on žádného sourozence nechce, a začal hrozně křičet, až tím tu malou probudil, tak začala plakat, a na to on začal rvát ještě víc, takže první minuty doma byly fakt skvělé...*“ Zároveň začal M. bojkotovat i změny, o nichž už věděl, jako akt vzdoru. V době těhotenství matky se rodina přestěhovala do většího bytu, kde M. dostal vlastní pokoj, ze kterého byl nejprve nadšený. Poté si ale uvědomil, že sestra bude nějaký čas spát u rodičů v ložnici a poté bude v pokojíčku, který s ložnicí sousedí. A že od něj se očekává, že bude „velký kluk“ a bude celou noc spát ve své vlastní posteli. „...*byl z něj nadšený, měl tam na zdi namalovaného velkého dinosaura, ale když domů přišla i J., které jsme udělali pokojík vedle, blíž k ložnici, tak prohlásil, že on chce bydlet tam, a začal tam tahat svoje věci...*“ Naschvály, které M. prováděl své sestře, pokračovaly i nadále. Z našeho hlediska chápeme jeho potřebu dokázat, že on je také pořád dítětem, které svou mámu potřebuje stejně jako předtím, a tím, že má najednou být „velkým bráchou“, je na něj vytvářen tlak, se kterým se neumí vyrovnat, ale zároveň chápeme i postoj matky, která je stále jen jedna a pozornost musí dělit mezi dvě děti. M. dokonce i v mateřské škole kreslil obrázky, na kterých svou sestru nechal na poště, aby ji poslali „zpátky“ a on se jí tak zbavil. Matka ale zmiňuje, že mezi sourozenci probíhaly i hezké chvíle, i když jich ze začátku bylo pomálu: „...*musela jsem vařit a J. jsem dala do*

obýváku na deku, abych na ni z kuchyně viděla, a M. jí ukazoval obrázky dinosaurů...“ Takové momenty matce dodávaly naději, že si k sobě děti najdou cestu, i když nemají společnou krev.

Den pro mou lásku:

Kód, který jsme nazvali den pro mou lásku, vzešel z naší otázky, zda se rodiče nějakým způsobem pokoušeli „vynahradiť“ ztrátu stoprocentní pozornosti prvnímu dítěti a věnovat den, nebo třeba pouze odpoledne jen jemu. Kladné odpovědi se nám dostalo ve dvou případech, u rodin K. a D. Obě respondentky zmiňují, že ačkoliv věřily v budování vztahu mezi sourozenci převážně společnými aktivitami, vnímaly potřebu prvního dítěte mít maminku na chvíli zase jen pro sebe, bez přítomnosti sourozence. K. popisuje, že i ona byla ve své rodině nejstarším dítětem, a tak se dokázala do kůže svého pěstounského syna vcítit. *„...vlastně i jsme s chlapem se snažili dát M. nějaký čas o samotě s námi, protože já taky jsem byla v naší rodině první dítě a pamatuju si, jak jsem chtěla, aby mě naši zas měli rádi jak předtím, i když samozřejmě měli...“* I díky této vlastní zkušenosti využívali hlídání jednoho dítěte babičkou. *„...takže jsme třeba dali malou na hlídání mojí mamce na odpoledne a věnovali jsme se malému, aby se necítil odstrčený a nevybíjel si to pak na J...“* Když byly děti spolu, rodiče se ze všech sil snažili dělit pozornost mezi ně spravedlivě, aby to, co prožívalo jedno dítě, mohlo ve stejné nebo podobné formě prožít i druhé. *„Třeba jsme četli malé pohádky, tak jsme vzali i M., manžel si ho vzal do náruče, jako když chováte miminko, a četli jsme jim oběma, nebo když jsem třeba tak nějak viděla, že jí furt nějak bere nějakou určitou hračku, tak jsme mu ji nakonec koupili taky. A i když se to nemá kvůli zoubkům, tak jsme mu jednou za čas dali i pití do stejné lahvičky, co používala J., to měl vždycky radost...“* Postupem času začal tento postup přinášet ovoce a nenávisť ze strany M. se začala otupovat.

Rodina D. v podstatě mluví o tom samém – pokoušeli se synovi dát najevo, že je pro ně pořád stejně důležitý a milují ho stále stejně, aktivitami pouze s ním a společně tráveným časem ve třech. *„A my jsme se snažili, že jsme třeba šli ven jen s ním na písek, nebo jsme s ním byli celý den, a brácha třeba hlídal tu malou, že jsme si říkali, že by mu to mohlo pomoci, že ho furt máme, jakoby aby to cítil, že ho furt máme úplně stejně rádi, že není nějak odstrčenej nebo tak.“* Chlapec ale nedával najevo, že by ho ústup stoprocentní pozornosti nějakým způsobem trápil, že by na svou sestru žárlil, nebo by si přál, aby s nimi nebyla.

Stále u něj pokračovala ignorace dítěte, ačkoliv ve všech ostatních směrech života se nadále choval běžným způsobem. Matka přiznává, že byla v koncích, tím spíše, že krom příchodu druhého dítěte do rodiny syn zároveň vstoupil do nového prostředí – mateřské školy. *„Nevěděla jsem, co si s ním počít, navíc začal zrovna chodit do školky, takže jsem to měla na to, jen vlastně odpoledne na to, abych je nějak dala dohromady, abych je prostě nějak, nevím, malého dostala k ní, aby ji přestal ignorovat, a navíc manžel je stavebník, jako že dohlíží na ty stavby, takže býval docela často v práci, pryč.“*

Rodina W. vztahy mezi sourozenci prakticky budovat nemusela, protože od první chvíle děti fungovaly jako sourozenci. Stejně jako rodiče z dalších rodin od začátku dělali všechny aktivity s dětmi společně. *„Všechno jsme dělali společně, no, když jsem přebalovala D., tak mi T. pomáhala, i vlastně když jsme ho koupali, chovala ho, ale musela teda u toho sedět.“* Zároveň ale nebyla jiná možnost, protože se rodina po narození D. přestěhovala do jiného kraje, kde byli sami, a pomoc rodiny tedy nepřipadala v úvahu. *„...takže my jsme neměli možnost někomu je dát hlídat, takže já jsem byla furt s nima a měla jsem je furt spolu. A vlastně na začátku se i báli hlídat, když byl D. malý, tak že takové malé děcko ještě moc nikdo nechtěl hlídat, ségra jedna měla vlastní malé mimino a druhá ségra mladší děcko taky, takže byli s námi pořád...“* Když se rodičům podařilo sehnat hlídání, zvolili jiný postup, než rodiny K. a D., a sice hlídání pro obě děti dohromady. Nechtěli je rozdělovat a naopak šli cíleně za tím, aby sourozenci trávili co nejvíce času společně. *„A my jsme ani nechtěli, aby to tak bylo, že bysme jednomu dali větší prostor jen s maminkou a tatínkem, protože já jsem si vlastně říkala, že jednou jsou tady oba v jedné rodině, tak se s tím prostě musí smířit a musí mít tu pozornost prostě dohromady, a ne je nějak dělit, aby si teď víc užil jeden, a potom druhý, to mi třeba přišlo, že by to pak mohlo dělat rozbroje.“*

4.4 Jak to máme teď

Od doby, kdy do rodiny přišlo druhé dítě, uplynulo několik let, a to je doba, za kterou se vzájemné vztahy mohou rapidně změnit – několikrát. Proto nás zajímalo, jak spolu sourozenci vychází v současné době.

Do této kategorie jsme zařadili kódy: *můj syn má občas prima sestru; ledvinu ano, nabíječku ne!*

Můj syn má občas prima sestru:

Respondentka K. uvádí, že trvalo zhruba rok, než si na sebe děti zvykly a M. přestal dělat naschvály jak své sestře, tak celkově doma. Na jejich vztahu jde vzájemná sourozenecká láska vidět, jak dokládá třeba situace, kterou matka popisuje: „*Dneska třeba někdy, tak třeba řekne, že „ta J. mě fakt štve,“ a pak je chvílku ticho, a pak dodá, že ji má rád.*“ S manželem si respondentka před dvěma lety přestala rozumět a poškození vztahů vyeskalovalo až do vleklého rozvodového řízení, což je období, které není příjemné pro žádné dítě. Právě na této situaci respondentka reflektuje hezký vztah svých dětí, kdy obzvláště v té době čtyřletá J. měla pocit viny a tehdy osmiletý M. byl ten, kdo jako první sestru utěšoval. „*...když jsme se (s manželem) rozváděli, tak pro ty děcka to prostě bylo náročné, to si jako, i když jsme se snažili jim to ulehčit, tak si přiznám, že to pro ně muselo být těžké [...] J. se pořád chodila ptát, jestli za to může ona [...] M. ji vždycky utěšil, donesl knížku a četli si spolu třeba, nebo jí dokonce ukázal jak hrát na Playstationu nějakou hru, což on se normálně moc nechce, jako aby jí to půjčoval, nechce se o to moc dělit...*“ Pro úplnost uvádíme, že rodiče posléze našli cestu, jak svůj vztah zachránit, rozvodové řízení ukončili a nadále fungují jako úplná rodina. Respondentka zmiňuje také bojovnost obou dětí v momentě, kdy o druhém sourozenci slyší někoho mluvit špatně: „*...ve škole mu nějaký kluk, tak se mu smál, že J. není jeho pravá sestra, a M. řekl, že je to jeho pravá sestra a že je nejlepší [...] jsem říkala, oni by se navzájem zabili klidně, ale chraň Bůh, jak někdo cizí řekne o tom druhém něco špatného, to je pak úplně přeměna skoro, nebo jak to mám říct.*“

V rodině W. probíhá něco podobného. Zde k rozvodu rodičů bohužel došlo. Otec se odstěhoval ze společného bydlení k nové partnerce. Zůstává ve stejném městě jako rodina a na výchově dále participuje, nicméně jak jsme již zmínili v předešlých kategoriích, výrazně upřednostňuje svého biologického syna a dceru v pěstounské péči tolik nevidá. Děti tedy vyrůstají pouze s matkou. Matka zmiňuje v podstatě to samé jako předešlá respondentka – tedy že se děti berou jako sourozenci a nedělají mezi sebou rozdíly. „*...vyloženě jsou bratr a sestra, a když se někdo zeptá třeba, tak není to tak, že by jeden nebo druhý řekl, „jo, to je moje ségra/brácha, ale my nejsme praví sourozenci,“ tak to vůbec není, oni se jednoduše berou úplně stejně, jako by se mi narodili oba dva. Možná by to bylo jiné, kdyby si třeba T. pamatovala, že byla dřív u jiné maminky, nebo byl D. dřív a pamatoval si, že jsme si T. vzali, ale ani jeden to neví z paměti, takže když řeknu, že sourozenci, tak se vším všudy...*“

Rodina D., jejichž syn zvolil ze začátku taktiku ignorace své sestry, uvádí, že trvalo zhruba tři měsíce, než se jeho nezájem začal vytrácet, a po půl roce ji přijal úplně a řekl, že by rád šel na procházku se svou sestřičkou. V současné době je dětem 8 a 11 let a stejně jako děti předešlé respondentky si prochází pubertou, náročnou hlavně pro rodiče. V bytě rodiny probíhají každodenní roztržky např. o místo v pokoji. „...*a nepustí se vlastně v pokojíčku ani na milimetr půlky toho druhého, chlap jim tam musel nalepit barevnou izolačku přesně do půlky...*“ Jedním dechem ale dodává, že pokud sourozencům o něco jde, nemají sebemenší problém spojit se proti rodičům, aby dané věci dosáhli. „*J. posílá A. na tajné výpravy do kuchyně, aby nabrala nějaké sladkosti nebo třeba brambůrky, takže umí krásně spolupracovat.*“

Ledvinu ano, nabíječku ne!:

V rámci dospívání, jak všechny tři rodiny předešlé, je velmi často pro člověka těžké vycházet i se sebou samým, natož tak s členy rodiny nebo přáteli. Má pocit, že mu nikdo nerozumí, a ve vztahu se sourozenci, kteří jsou dospívajícímu jedinci na očích nejčastěji, může docházet k výrazným třecím plochám. Nejinak je tomu i u všech třech rodin. Respondentka K. v jedné odpovědi přibližuje, že z jejich bytu je v současné době velice často spíše zákop, kde se svádí tuhé boje mezi sourozenci: „*Samozřejmě on už teďka M. mi přijde, že jako, jak už je na konci toho prvního, té pětky, tak mi přijde, že jako už leze do puberty, takže oni se samozřejmě většinu času teď nenávidí, navíc malá je takový, jakože my říkáme, že má ten, ten Napoleonský syndrom nebo komplex, nebo jak se to jmenuje. Jak je malá, tak ona si všechno potřebuje vydobýt řevem, občas do toho M. začne i tak napůl ze srandy boxovat, on se tomu směje, což ji ještě víc rozdráždí, takže občas tu máme válečnou zónu. [...] kdyby se na to podíval člověk zvenčí, tak si řekne, že to nemůžou být sourozenci, protože i když, když třeba jdeme ven všichni nebo oni jsou venku sami, tak akorát řev furt, už si nadávají i sprostě, protože prostě, i když se je snažíme učit, že to není, že se to nemá říkat, tak tomu se dneska už nevyhneme asi kvůli té škole, tak jsou děcka dneska už, i když učitelky se to určitě snaží zarazit, tak tam jsou děcka už napřed... Ale pak zas jsou spolu hrozně v pohodě.*“ Na závěr dodává, že je velmi ráda, jak se vztah jejich dětí vystříbřil, což dokazuje i na příkladu společné aktivity, kterou si děti naplánovaly v den pořízení rozhovoru. „*Dneska třeba, jak M. vyzvedne J. z družiny, tak včera si domluvili, že se budou*

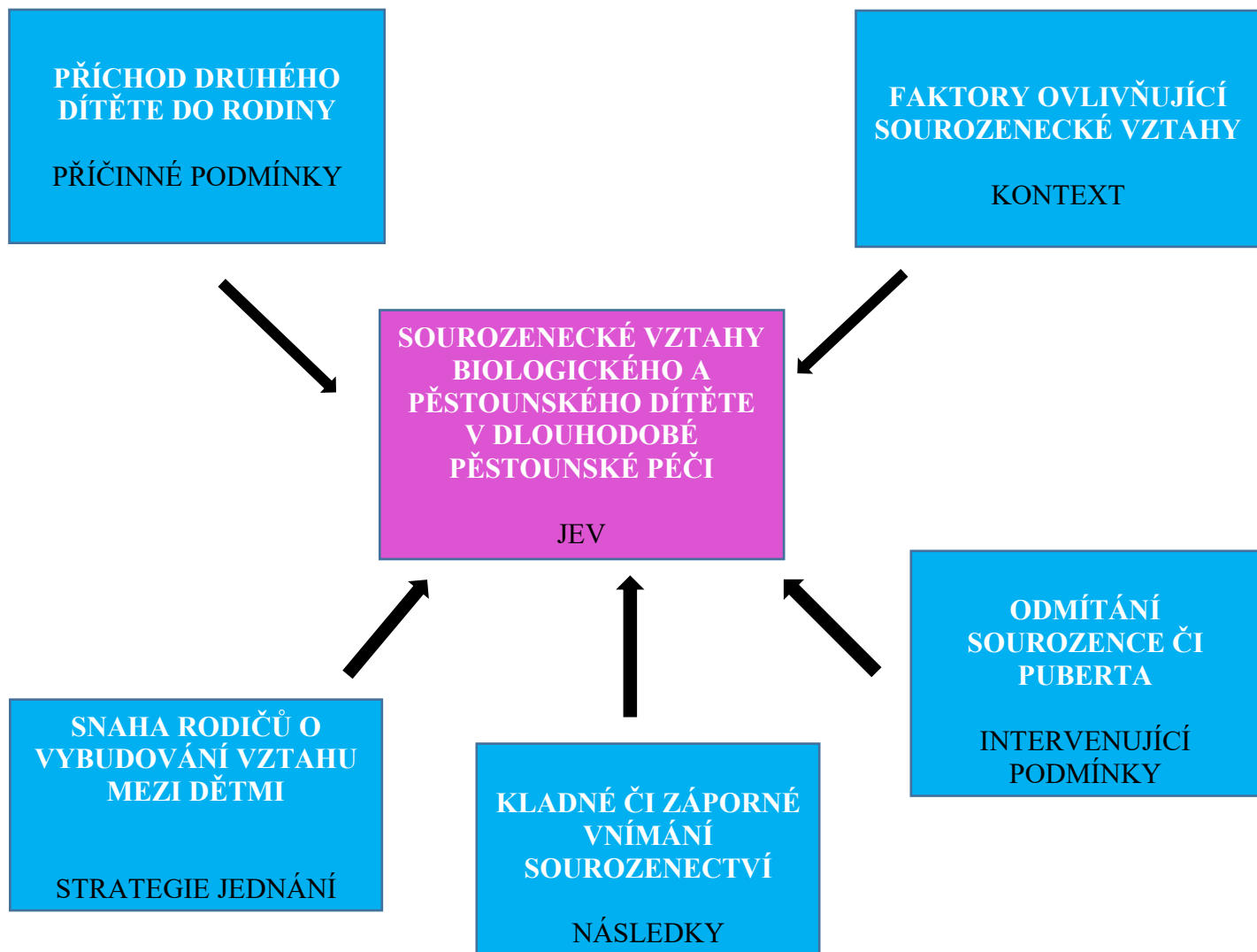
dneska spolu dívat na nějaký film animovaný, a M. dokonce sám ze svého kapesného jim koupil popcorn k tomu. Takže podle mě jsou teď skvělí sourozenci a jsem za to moc ráda.“

V rodině W. byl dlouho D. „otloukánek“, protože starší sestra na něj vše sváděla. Poté, co začal vnímat, co se děje, se začal bránit, a když to teď T. zkouší, velice rychle dovede uvést věci na pravou míru. T. v současné době navštěvuje poslední ročník ZŠ a D. je v šesté třídě, tudíž oba už vstoupili do pubertálního období. T. je více dětská a D. zase na svůj věk vyspělý, a jak podotýká matka, neumí lhát. „...na něho se stačí křivě podívat a on ti řekne pravdu, zatímco T. si umí občas vymyslet nějakou pohádku, co se tak úplně nezakládá na pravdě...“ I přes svou dětskost je ale T. vůdčím typem, což ráda uplatňuje právě na svém bratrovi. „...teda teď je to období... T. je vůdčí typ, já jsem říkala, že ona kdyby to, tak by měla jít dělat bachařku. Ona furt chce... prostě toho D. furt komanduje, i když jsem jí řekla, že já jsem doma, jsem jeho matka, a že já mu můžu říct, já si to tady ošéfuju sama, nepotřebuju žádnou zástupkyni. Ona to má v povaze, jako by musela. Musí ho furt komandovat a rozkazovat mu, a teď je to samozřejmě furt: „D., ty jsi debil...“ a on odpovídá „Hm, a nejsem sám, že?!“ Ale to je furt ta puberta u T., a i tím asi, že je D. kluk, tak si nenechá moc nic líbit, a buď se ohradí, nebo ji prostě odignoruje a dělá si svoje věci, svým tempem a tak, jak chce on, že se té T. nějak nepodřizuje, což je dobře...“ Z tohoto rozhovoru vyšel trefný název kódu, když respondentka prohlásila, že „...všechny děcka v tomhle období si lezou na nervy a nepůjčily by si ani nabíječku navzájem, ale kdyby byla potřeba, tak by si dali ledvinu a tak...“

Respondentka D. poté už jen krátce uzavírá, že její děti jsou „...klasičtí brácha a ségra, a až z tohohle období vyrostou, tak podle mě potáhnou za jeden provaz, že budeme jen zírat.“

4.5 Paradigmatický model

Po analýze dat, které jsme získali otevřeným kódováním, přichází na řadu kódování axiální. Pomocí tohoto typu kódování znovu uspořádáme získaná data, a to prostřednictvím vazeb mezi jednotlivými kategoriemi. Vytvoříme tak paradigmatický model. Ten vzniká spojením subkategorií s kategoriemi do souboru vztahů, který tvoří jev, příčinné podmínky, intervenující podmínky, strategie jednání, interakce a následky. (Strauss a Corbin, 1999, s. 71–72).

Obrázek 2: Paradigmatický model

Dle Strausse a Corbin (1999, s. 73) je **jev** ústřední myšlenkou nebo událostí celého prováděného výzkumu. Můžeme ho identifikovat otázkami jako např. Čeho se údaje týkají? Jevem našeho výzkumu jsou sourozenecké vztahy biologických a pěstounských dětí v dlouhodobé pěstounské péči.

Příčinné podmínky jsou události, které přímo vedou ke vzniku, popř. výskytu daného jevu. (Strauss a Corbin, 1999, s. 73). V našem výzkumu byl jako příčinná podmínka zvolen příchod druhého dítěte, ať už biologického, nebo dítěte v pěstounské péči, do rodiny, vzhledem k tomu, že bez minimálně dvou dětí v rodině nelze budovat sourozenecký vztah.

Kontext je konkrétní soubor vlastností, tedy umístění událostí tohoto jevu na dimenzionálních škálách. (Strauss a Corbin, 1999, s. 74). V našem případě jsme jako kontext zvolili faktory ovlivňující sourozenecké vztahy, jelikož přímo ovlivňují zkoumaný jev. Jde např. o první společné týdny sourozenců v jedné domácnosti.

Intervenující podmínky usnadňují, nebo naopak znesnadňují použité strategie jednání nebo interakce v určitém kontextu. (Strauss a Corbin, 1999, s. 75). V našem případě jsou faktory, které znesnadňují budování sourozeneckých vztahů, odmítání sourozence nebo puberta.

Strategie jednání jsou zaměřené na zvládnutí, reagování nebo ovládnutí ústředního jevu (Strauss a Corbin, 1999, s. 76). Strategií jednání v rámci našeho výzkumu je snaha rodičů/pěstounů dětí o vybudování jejich vzájemného vztahu. Právě na rodičích leží největší díl práce, hlavně v počátečních fázích. Z výpovědí respondentek je možné vyčíst, že v podstatě univerzálním přístupem k vybudování pevného sourozeneckého vztahu je společné trávení času, dokud je to časově možné.

Poslední kategorií paradigmatického modelu jsou **následky jednání a interakcí**. (Miovský, 2006, s. 229) Výsledkem snahy o vybudování sourozeneckých vztahů v dlouhodobé pěstounské péči mohou být vztahy jak kladné, tak i záporné. V našem výzkumu jsou přítomny pouze ty kladné, nicméně to není pravidlem a je možné, že v jiných rodinách se jedno dítě nesmíří s přítomností druhého a zůstanou navždy soky.

5 DISKUZE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V závěrečné části diplomové práce si shrneme výsledky, k nimž jsme dospěli na základě provedeného kvalitativního výzkumného šetření. Data, se kterými jsme se měli možnost seznámit v předešlé kapitole, jsme získali prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, které jsme poté zanalyzovali otevřeným a axiálním kódováním, a sestavili paradigmatický model. Zdůrazňujeme také, že výsledky výzkumu nelze generalizovat na všechny rodiny v České republice, které poskytují dlouhodobé zázemí dětem v rámci pěstounské péče, ale je možné je vztáhnout pouze ke konkrétním rodinám, které se s námi v rámci rozhovorů podělily o své zkušenosti.

Nejprve zodpovíme hlavní výzkumnou otázku, kterou jsme formulovali takto: *Jakým způsobem jsou budovány sourozenecké vztahy v dlouhodobé pěstounské péči?*

Na základě dat, která jsme získali z odpovědí respondentek účastnících se našeho výzkumu, můžeme vyvodit závěr, že základním stavebním kamenem budování sourozeneckých vztahů v dlouhodobé pěstounské péči je společné trávení času. Pro rodiče je velmi těžké odhadnout, jakým způsobem bude dítě na nového sourozence reagovat. Pozitivní anticipace se může ve vteřině změnit na negativní, nebo naopak. Je nutné nezapomínat na pocity staršího sourozence ve chvíli, kdy je velká část pozornosti dospělého soustředěna na toho mladšího. U dětí v pěstounské péči je také potřeba myslet na fakt, že si v sobě stále mohou nést určité vzpomínky na svou biologickou rodinu a výchovu v ní a tyto vzpomínky nemusí být pouze pozitivní. Také přímo v rámci dělení pozornosti musí rodič myslet na možné budoucí následky, které by se mohly projevit, pokud bude jednomu dítěti dávat více prostoru trávení času s daným rodičem – ať už negativní pocity směrem k sourozenci, nebo právě k rodiči.

Thompson & McPherson (2011, s. 50) upozorňují, že pokud dítě vnímá, že je s ním zacházeno ze strany jednoho, nebo obou rodičů jinak než s jeho sourozencem, ovlivňuje to jeho vztah s oběma stranami. Zmiňují také výzkum Dunna (1992), který mluví o zvýšené úrovni nepřátelství, stresu a hostility mezi sourozenci, pokud tito cítí, že je s nimi jinak zacházeno zejména ze strany matky, na kterou mají děti obecně větší a silnější vazbu. Dunnova studie rovněž ukazuje, jak celkové vztahy s jedním elementem rodiny, v tomto případě matkou, ovlivňují ty mezi ostatními členy rodiny. Autoři ještě krátce citují výzkum Lemieux (1984), dle kterého jsou matky – pěstounky povětšinou na své biologické děti

přísnější a očekávají od nich, že se budou s příchodem pěstounského dítěte chovat lépe a vespěleji, než tomu bylo doposud.

Dále se detailněji zaměříme na dílčí výzkumné otázky, z nichž tou první je: *jak probíhalo začleňování dítěte svěřeného do péče pěstounů do rodiny?*

Dle výpovědí jednotlivých respondentek se v jejich rodinách našel vždy alespoň jeden člověk, který měl určité obavy z přijetí dítěte do pěstounské péče. V některých rodinách se tyto obavy rychle rozptýlily, ale minimálně v jedné rodině přetrvává xenofobní postoj vůči dítěti, které nemá stejný genofond jako rodiče. Již po skončení rozhovoru nám bylo jednou z matek sděleno, že její rodina byla velmi proti tomu, aby jejich vlastní dítě vyrůstalo v sourozeneckém vztahu s dítětem v pěstounské péči. Celkově bylo začleňování dítěte svěřeného do péče pozvolné a opatrné, ale jak jsme již zmínili, až na jednotlivé počáteční případy nejistoty a snad strachu členů širších rodin probíhalo velmi dobře. Zároveň lze z výpovědí všech participantek výzkumu vyčíst, že mezi svými dětmi nedělají rozdíly a vychovávají jak své vlastní dítě, tak dítě svěřené do péče naprosto stejným způsobem.

Britská ADCS (The Association of Directors of Children's Services, © 2016) vydala informační brožurku přímo pro širší rodinu, ve které předkládají, jak může pěstounská péče ovlivnit prarodiče, tety, strýce a také např. rodinné přátele a jak se mohou zapojit. Uvádí, že v rámci přípravy na pěstounství mohou tamější sociální pracovníci navštívit také širší rodinu a obeznámit se s jejich postoji. Zdůrazňují, že pěstounská péče v žádném případě nemá rozvrátit vztahy v rodině, ale je potřeba si uvědomit, že s příchodem pěstounského dítěte zákonitě nastanou různé změny, zvláště pokud má dané dítě problémy s chováním. To se samozřejmě nezakládá na pravdě, jelikož děti do pěstounské péče přichází za různých okolností a z různých prostředí a kultur. Ale i ty děti, které nemají vysloveně problémy s chováním, mohou být v prvních týdnech nebo měsících jiné. Zažily oddělení od rodiny, čelí nové situaci, bojí se nepřijetí a další psychické bolesti. Širší rodina může mít velmi často pozitivní a uklidňující vliv na takové dítě v pěstounské péči, pokud mu ukáže, že v dané rodině skutečně našlo svůj domov, a nemusí se tedy bát ztráty. V České republice se s takovým šetřením nesetkáváme, ale je jisté, že pozitivní reakce širší rodiny na dítě nově přijaté do pěstounské péče může pomoci nejen jemu, ale i rodičům, kteří tak mají na koho se obrátit a spolehnout.

Další dílčí výzkumná otázka se zaměřovala na to, *jakým způsobem byly budovány sourozenecké vztahy v konkrétní rodině.*

Jak jsme již zmínili, všechny respondentky shodně uvádí, že se zaměřovaly hlavně na společně strávený čas sourozenců a jejich pomoc při péči o mladšího sourozence. Výzkum nepozoruje žádné rozdíly mezi situacím, kdy bylo v rodině jako první dítě v pěstounské péči a mladší dítě je biologickým dítětem rodičů, a situacím, kdy byl biologický potomek přiveden do rodiny jako první a až po něm následovalo dítě v pěstounské péči. Participantky výzkumu popisují, že i přes zjevný nesouhlas či apatii staršího dítěte jej zapojovaly do běžných činností dne, které se týkaly starostlivosti a péče o mladšího sourozence, a tím zvyšovaly dobu jejich vzájemné blízkosti, vzhledem k tomu, že čím více času spolu sourozenci stráví, tím více je pravděpodobné, že si k sobě vytvoří pouto. Pokud už toto vzniklo přirozeně, stejným způsobem podporovaly ještě větší posílení sourozeneckého pouta. Nezapomínaly však tak na potřebu dítěte strávit čas pouze s matkou a otcem, bez přítomnosti druhého sourozence.

Zde se výsledky výzkumu poměrně rozcházejí s doporučením Archer (2001, s. 93–95). Ta v první řadě, stejně jako Thompson & McPherson (2011), upozorňuje na možnou situaci, kdy jedno dítě žárlí na druhé, závidí mu pozornost matky, a tím dochází k rozkolu mezi sourozenci. Poté však dodává, že by děti neměly být nuceny trávit čas společně a budovat sourozenecké pouto i přes nesouhlas či odpor. Je možné, že po takové „násilné“ intervenci ze strany rodiče se jedno či druhé dítě proti sourozcím zatvrdí. Zejména v počátcích je dobré nechat dětem prostor, aby se s novou situací vypořádaly. Thompson & McPherson (2011, s. 56) ve své studii uvádí výpovědi biologických dětí pěstounské rodiny, kdy tyto nedostaly dost informací ani čas na přípravu a neočekávané změny je nepříjemně překvapily. V případě, že biologické dítě rodičů přijde do rodiny až jako druhé, je situace samozřejmě jiná, dítě v pěstounské péči na vlastní oči vidí, jak těhotenství matky probíhá, a má několik měsíců času se na změny naladit, nicméně zde je vhodné podotknout, že velmi záleží na věku dítěte.

Americká organizace Hoyleton Youth & Family Services (© 2019) zmiňuje, že kvůli emocionální rozjítřenosti dětí přicházejících do pěstounské péče se může zdát, že biologické děti jsou „v pohodě.“ Mohou ovšem také zažívat silný stres a možná také pociťovat až nenávisť k novému sourozcím. Je důležité dát všem dětem v rodině najevo, že jejich názory

jsou nejen slyšené, ale také brané v potaz. Dále uvádí balanc, tedy nevěnovat veškerou pozornost mladšímu dítěti, ale vnímat rozdílnosti a podle nich s každým dítětem provádět jiné aktivity, což potvrzují veškeré předešlé uvedené studie. I přesto, že každý jedinec potřebuje s rodičem strávit čas o samotě, je stále součástí jedné rodiny, ve které musí umět fungovat všichni stejně, čímž se dostáváme ke stěžejnímu bodu trávení společného času, tedy technice, kterou rodiny účastníci se našeho výzkumu využily při budování sourozeneckých vztahů. Organizace doporučuje vytváření nových rodinných tradic se zapojením všech sourozenců, což dává jak biologickým, tak pěstounským dětem jasný signál, že jsou všichni součástí jejich rodinné jednotky. Dětství je navíc nejvíce formativní období života a důležité životní okamžiky, které v tomto období člověk prožívá, jsou hluboce procítěny a přispívají k celkovému emočnímu vývoji jedince.

Poslední dílčí otázka se zajímala o to, *jak rodina popisuje současné vztahy sourozenců.*

Z rozhovorů vyplynulo, že i přes počáteční nesnáze se sourozenecké vztahy postupem času zlepšily. Některým sourozeneckým dvojicím to trvalo déle, jiní sourozenci spolu vycházeli skvěle hned od prvopočátku. V rodinách, jejichž zástupkyně se účastnily výzkumu, už od příchodu druhého dítěte uplynulo několik let a všechny respondentky se shodují, že jejich děti spolu v současné době vychází dobře, až na běžné sourozenecké neshody. Alespoň jeden sourozenec v každé rodině vstupuje, nebo již vstoupil do období dospívání neboli puberty, což je část lidského života, která je na emoce velmi náročná. (Vágnerová & Lisá, 2021, s. 398) Všechny tři dvojice jsou složené z chlapce a dívky, tudíž roli může hrát právě i rozdílné pohlaví. I přes drobné rozbroje, které se týkají například místa ve sdíleném pokoji, sdílení elektroniky nebo půjčování věcí, se děti mají rády. Nedělají rozdíly mezi tím, kdo je biologickým dítětem rodičů a kdo pěstounským, a naopak umí jeden druhého bránit.

ZÁVĚR

Zájmem naší diplomové práce bylo budování sourozeneckých vztahů v dlouhodobé pěstounské péči. Pro toto téma jsme se rozhodli také z důvodu aktuálnosti pěstounské péče v souvislosti s blížícím se zrušením dětských domovů pro děti do tří let, přičemž děti z těchto zařízení mají být umístěny do pěstounských rodin.

Na začátku teoretické části diplomové práce jsme se zaměřili na náhradní výchovu dětí. Krátce jsme popsali ústavní výchovu, nicméně vzhledem k tomu, že ústředním pojmem práce je náhradní rodinná péče, převážná část kapitoly se soustředila právě na osvojení a typy NRP, tedy dlouhodobou a krátkodobou pěstounskou péči. Podrobně jsme popsali také dávky, na které mají nárok profesionální (krátkodobí) a dlouhodobí pěstouni a děti, které v pěstounské péči jsou. Krátce jsme také popsali hostitelskou péči, poručenství a opatrovnictví. Druhá kapitola se poté zaměřila na sourozenecké konstelace, tedy pořadí, v jakém děti přichází do rodiny, na související pojmy, jako jsou rodina a sourozenec, a na sourozence a pěstounskou péči.

V praktické části práce jsme nejprve vymezili metodologické pojetí výzkumu, který jsme zamýšleli realizovat. Hlavním výzkumným cílem bylo zjistit, jakým způsobem jsou budovány vztahy v dlouhodobé pěstounské péči. Abychom mohli ke zvolenému cíli skutečně dospět, provedli jsme výzkumné šetření ve formě polostrukturovaných rozhovorů, které byly nahrávány a poté doslovně přepsány. V takovéto formě jsme následně získaná data analyzovali pomocí otevřeného a axiálního kódování a sestavili paradigmatický model. Z šetření vyplývá, že rodiny, které se účastnily výzkumu, přistupovaly k budování sourozeneckých vztahů mezi svými biologickými dětmi a dětmi, které mají v pěstounské péči, v zásadě stejně, a to snahou sblížit sourozence trávením co největší části dne společně. Dále nás zajímalo, jak bylo dítěti, které bylo v rodině již přítomno, oznámeno, že je na cestě další potomek, a jak na toto sdělení dítě reagovalo. Zjistili jsme, že očekávání rodičů a skutečná reakce se mohou diametrálně lišit, stejně tak jako reakce dítěte při sdělení a následná reakce při setkání s realitou a uvědomění si, že nový sourozenec už s rodinou zůstane. V rámci uceleného příběhu rodiny jsme zjišťovali i motivaci rodiny k pěstounské péči, která se rovněž u každé rodiny lišila, a dozvěděli jsme se i jeden velmi zajímavý a nestandardní příběh, ve kterém se rodiče stali pěstouny doslova ze dne na den, bez jakékoliv odborné přípravy či pečlivě uváženého rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že ve všech rodinách participujících na výzkumu, uběhlo od příchodu druhého dítěte již několik let, zajímalo nás, jaký je mezi sourozenci vztah dnes, zda se špatné vztahy urovnaly a dobré přetrvaly, nebo

zda mezi sourozenci stále vládne rivalita. Můžeme konstatovat, že všechny tři sourozenecké dvojice spolu v současné době v celkovém měřítku vychází velmi dobře, až na drobné neshody, které ovšem rodiče vcelku správně přisuzují nastupujícímu období dospívání.

Doufáme, že vznik této práce alespoň určitým dílem přispěje ke vzniku více odborných publikací či kurzů, které se budou týkat sourozeneckých vztahů v dlouhodobé pěstounské péči, jelikož na toto téma je v České republice skutečně jen velmi málo zdrojů, a to i přesto, že statistiky uvádí přes 11 tisíc osob, které mají v pěstounské péči alespoň jedno dítě. Jistě je nutné podpořit jedince, který do pěstounské péče přichází, ale také nesmí rodiče zapomínat ani na pocity jejich biologického dítěte či dětí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARCHER, Caroline. Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál, 2001, 119 s. ISBN 8071785784.
- [2] At home with fostering. ADCS – Leading Child's services [online]. Manchester, 2016 [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: https://adcs.org.uk/assets/documentation/4673FD_DFE_AHWF_A5_Extended_Family_Generic.pdf
- [3] BLAHUTOVÁ, Michaela a ZEZULOVÁ, Dagmar. Hostitelská péče a příprava na ni. Zlín: Tigris, 2011. ISBN 978-80-86062-41-9.
- [4] BUBLEOVÁ, Věduna; FRANTÍKOVÁ Jana; VYSKOČIL, Filip et al. Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka [online]. 4. přeprac. vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018 [cit. 2022-04-04]. ISBN 978-80-87455-30-2. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/19319_a5-zi-o_pestounske_peci_0.pdf
- [5] BUBLEOVÁ, Věduna; TRUBAČOVÁ, Klára; LANDOVÁ, Tereza; POKORNÁ, Pavla a FIŠEROVÁ, Veronika. Průvodce náhradní rodinnou péčí. Náhradní rodina [online]. Praha: Nadace Terezy Maxové dětem, 2021 [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/pruvodce_nahradni_rodinnou_peci_0.pdf
- [6] BUBLEOVÁ, Věduna; VÁVROVÁ, Alena; VRÁNOVÁ, Lucie a FRANTÍKOVÁ, Jana. Základní informace o náhradní rodinné péči [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011 [cit. 2022-04-05]. ISBN 978-80-87455-01-2. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/zakladni_informace_o_nahradni_rodinne_peci.pdf
- [7] ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012. Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1025–1365. Dostupný také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=24084>
- [8] ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999. O sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111, s. 7662–7681. Dostupný také z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>

- [9] ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. září 2021, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2021, částka 161, s. 4434–4472. Dostupný také z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Sbírka+zákonů_novela_0161-2021.pdf/6ea25027-e418-2602-ad3e-757d38757f30
- [10] Dávky péstounské péče a zaopatřovací příspěvky. Úřad práce ČR [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-04-04]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>
- [11] Dobrý pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018, 266 s. ISBN 9788090705326.
- [12] GIDDENS, Anthony. Sociologie. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 8072031244.
- [13] HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- [14] Hostitelská péče. Adopce.com - projekt náhradní rodinné péče [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.adopce.com/pestounska-pece/hostitelska-pece/>
- [15] How to build strong sibling bonds between biological and foster care kids. Hoyleton Youth and Family Services [online]. Illinois, 2019 [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: <https://hoyleton.org/how-to-build-strong-sibling-bonds-between-biological-and-foster-care-kids/>
- [16] Jak se v roce 2022 zvýšila odměna pro profesionální pěstouny?. Finance.cz [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/540680-zvyseni-odmeny-pestounu/>
- [17] LEMAN, Kevin. Sourozenecké konstelace: nové, přepracované vydání. Praha: Portál, 2016, 308 s. ISBN 9788026211006.
- [18] MATĚJČEK, Zdeněk a kol. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. 1. Vyd. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-7178-304-8.
- [19] MATĚJČEK, Zdeněk. Co děti nejvíc potřebují. Vyd. 5. Praha: Portál, 2008, 108 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 9788073675042.

- [20] MATĚJČEK, Zdeněk; BUBLEOVÁ, Věduna; KOVAŘÍK, Jiří. Sourozenci a pěstounská péče [online]. 23.8.2002, [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <<http://www.rodina.cz/clanek2634.htm>>.
- [21] MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006, 332 s. Psyché. ISBN 8024713624.
- [22] Nevlastní. Slovník spisovného jazyka českého [online]. Praha: Akademie věd ČR, 2011 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=nevlastní&sti=EMPTY&w here=hesla&hsubstr=no>
- [23] NOVÁK, Tomáš. Sourozenecké vztahy. Praha: Grada, 2007, 123 s. Pro rodiče. ISBN 9788024720753.
- [24] Opatrovník. Veřejný ochránce práv [online]. Praha, 2020 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/letaky/opatrovnik/>
- [25] PAZLAROVÁ, Hana, ed. Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2016, 255 s. ISBN 9788026210207.
- [26] Plnorodý. Slovník spisovného jazyka českého [online]. Praha: Akademie věd ČR, 2011 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=plnorodý&sti=EMPTY&w here=hesla&hsubstr=no>
- [27] Polorodý. Slovník spisovného jazyka českého [online]. Praha: Akademie věd ČR, 2011 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=polorodý&sti=EMPTY&w here=hesla&hsubstr=no>
- [28] PREKOP, Jirina. Prvorozené dítě: o sourozenecké pozici. Praha: Portál, 2009, 159 s. ISBN 9788073675165.
- [29] SERBINSKI, Sarah. Growing up with foster siblings: Exploring the impacts of fostering on the children of foster parents. Qualitative Social Work [online]. 2017, 16(1), 131–149 [cit. 2021-11-18]. ISSN 1473-3250. Dostupné z: doi:10.1177/1473325015599247

- [30] SOBOTKOVÁ, Irena a OČENÁŠKOVÁ, Veronika. Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3821-4.
- [31] SOHNI, Hans. Sourozenecká dynamika. Praha: Portál, 2019, 143 s. Spektrum. ISBN 978-80-262-1526-4.
- [32] Sourozenec. Slovník spisovného jazyka českého [online]. Praha: Akademie věd ČR, 2011 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=sourozenec&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>
- [33] Statistiky. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. Praha, 2021 [cit. 2022-04-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>
- [34] STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Boskovice: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- [35] SYCHROVÁ, Adriana. Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, 2015, 239 s. Monographica. ISBN 9788073959555.
- [36] ŠVARŤÍČEK, Roman a ŠEĎOVÁ, Klára. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 9788073673130.
- [37] THOMPSON, Hayley a MCPHERSON, Susan. The Experience of Living with a Foster Sibling, as Described by the Birth Children of Foster Carers: A Thematic Analysis of the Literature. *Adoption & Fostering* [online]. 2011, 35(2), 49–60 [cit. 2022-04-09]. ISSN 0308-5759. Dostupné z: [doi:10.1177/030857591103500206](https://doi.org/10.1177/030857591103500206)
- [38] TRNKOVÁ, Lucie. Náhradní péče o dítě. Praha: Wolters Kluwer, 2018, xiv, 151 s. Právo prakticky. ISBN 9788075528643.
- [39] VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021, 542 s. ISBN 978-80-246-4961-0.
- [40] Veřejné opatrovnictví. Zlínský kraj [online]. Zlín, 2022 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/verejne-opatrovnictvi-cl-4517.html>

- [41] Veřejný závazek. Ústav sociální péče pro mládež Kvasiny [online]. Kvasiny, 2022 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <http://www.uspkvasiny.cz/verejny-zavazek/>
- [42] ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 9788026200659.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

NRP Náhradní rodinná péče

PP Pěstounská péče

VZPP Ve znění pozdějších předpisů

ÚV Ústavní výchova

DD Dětský domov

ÚSP Ústav sociální péče

ČR Česká republika

Sb. sbírka

např. například

popř. popřípadě

tzv. takzvaně

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Schéma kategorií a kódů.....	Chyba! Záložka není definována.	45
Obrázek 2 Paradigmatický model.....		58

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Výpočet odměny profesionálního pěstouna od roku 2022.....	21
Tabulka 2 Výpočet příspěvku při pěstounské péči od r. 2022.....	22
Tabulka 3 Přehled rodin, účastnících se výzkumu	42

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky k rozhovoru

Příloha P II: Ukázka kódování – rodina W.

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORU

1. Co bylo hlavním impulsem, který vás přiměl k pěstounské péči?
2. Jak probíhala socializace dítěte do vaší rodiny?
3. Jakým způsobem jste upozornili dítě/děti na příchod nového člena rodiny a seznámili je?
4. Jak dítě/děti přijalo/y nového sourozence? Pozorovala jste změny v jeho/jejich chování?
5. Jak byste popsala první dny a týdny po příchodu dítěte do rodiny v rámci vztahu dětí?
6. Jakým způsobem jste mezi dětmi budovala sourozenecký vztah?
7. Jak dlouho trvalo, než si na sebe děti zvykly?
8. Jakým způsobem byste charakterizovala vztah vašeho biologického dítěte a dítěte, které máte v pěstounské péči, dnes?

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA KÓDOVÁNÍ – RODINA W.

2

RODINA W

1. Co bylo hlavním impulsem, který vás přiměl k pěstounské péči?

"JEN NA
VÍKEND"

Hlavním impulsem... osmnáctiletá holka, která přišla (do baru), nechala, poprosila mě, jestli jí pohlídám dvouměsíční holčičku na víkend, že si potřebuje jít po porodu orazit.

Bylo domluvené, že přijde v pátek v sedm večer k baru, tak bylo sedm večer jak jsme byli domluvení, nepřišla, tak jsme s manželem domů, a v deset večer, v pátek 30. září, to si pamatuju, jak kdyby to bylo včera, přijela v deset večer s T. její teta, přivezla mi

trošku Sunaru, T. byla špinavá, hladová, ubrečená, no tak... Že ji teda budeme hlídat jen o tom víkendu. V neděli večer nikdo nepřišel, tak jsem ji okoupala a dala spát, a v pondělí ráno jsem teda šla s T. k paní doktorce. Která mi řekla, že to ale musí nahlásit

na sociálu, na což jsem řekla, že s tím teda počítám, že je to logické... No přišla paní sociální pracovnice, a řekla mi, „paní W., jsou dvě možnosti,“ že se teda buď T. necháme, nebo ji teď odveze do kojeňáku a už ji v životě nevidíme.“ No jenomže jsme se museli

s manželem domluvit, jak to bude, co to... Tak paní ze sociálky přišla ještě odpoledne, ve svojem volnu, tak jsem se domluvili, že si T. necháme. Bylo pondělí, v úterý se sepsaly papíry, ve středu se to dalo k soudu, a potom jsme se sedm let soudili. A poslední

soud po sedmi letech byl o změnu příjmení vlastně. A soudce mi řekl, že si mám nechávat všechny, co jsme za T. zaplatila, jako museli jsme koupit kočárek, postýlku a tak, že mi to potom proplatí ten úřad. No jenže když jsem tam přišla, tak paní mi tam

řekla, že mi neproplatí nic, že to je moje vina, že jsem si vzala cizí děcko. Tak to se přiznám, že tehdy, a teď budu sprostá, že mě tehdy musela vyvést odtamtam policie, mě vyvedli policajti, já jsem se tenkrát rozčílila, že jsem po ní začala rvát, že je ku**a, že

jestli by ona měla to srdce nechat někde ležet cizí děcko, a jen ho překročit a jít prostě, tak já to srdce nemám. A pak jsem přišla domů, a večer mi přišla SMSka, že si mám přijít vyřídit papíry, že mi dají porodné. Měla jsem i mateřskou, i porodné. Matka přišla

za T. jednou, to přišla úplně pod obraz, a přišla poděkovat mojí mamce, donesla jí bonboniéru, že e jí stará o dítě, a to vlastně T. nechtěla ani vidět, a pak přišla tak za dva a půl měsíce podruhé, zas pod obraz. A to přišla vynadat mně, že jí nechodí mateřská.

Pak se ozvala až za dlouho, to mi řekla, že jsem jí ukradla T., že ona to tak nenechá, že ona má známé právníky, nejlepší všude, a že mě nechá utopit ve Vltavě. Tak na to jsem akorát reagovala, že ať chvilku počká, že si koupím nové plavky. Ozvala se až třeba před rokem, to už jsme bydleli tady, a to napsala T. na facebook. A T. ted odpověděla,

→
KONTAKT BIOLOGICKE MATKY

←
V KOJEŇÁKU
VS.
PP

←
REAKCE
PĚSTOUNKY

←
ODMÍTNUTÍ
KONTAKTU

SOCIÁLKA

←
PŘES
MCC
MATKOU

←
CHOVANI
SOC.
PRACOVNICE

←
BIOLOGICKÁ
MATKA

že ať jí dá pokoj, že ji nezná, nechce ji znát, že má svoji a rodinu, a „vy mě vůbec nezajímáte.“

2. Nepřemýšlela jsi v takové situaci, že bys T. adoptovala?

ZBAVENÍ
RODIČOVSKÝCH
PRÁV

Dívej, mně to doporučil tenkrát ten magistr, co nás soudil, jsem se ptala, že když by to to... tak jestli by šla adopce. A on se na mě tenkrát podíval a říká „paní W., nechci vám do toho mluvit, ale když si necháte T., protože vy máte veškeré, oni byli zbavení rodičovských práv, protože ona (biologická matka) ještě mezi těma sedmi rokama stihla napsat do rodného listu nějakého Čiňana. Na to mi řekl ten soudce, že to udělala z toho důvodu, aby ona dostala peníze a on dostal občanství. Stejně ho deprtovali ale, a tím se to protáhlo. A on mi tenkrát říkal, dívejte se, vy jako zákonný zástupce, s tím, že oni byli zbavení těch rodičovských práv, pro vás bude lepší, když si ji necháte v té pěstounské péči, protože od státu budete dostávat aspoň nějakou korunu, takhle byste, jako adopce, nedostala nic. Oni to tenkrát udělali jako zaměstnání, že jsem dostávala vyloženě výplatu, a teď to zase zrušili od prvního ledna. Teď je to pěstounská, a dostávám vlastně, T. dostává, a já dostávám odměnu pěstouna, že už se to nejmenuje výplata.

PORUŠENÍ
ZÁKONA?

ADOPCE
VS.
PP

ODMĚNA
PĚSTOUNA

3. Jak probíhala socializace dítěte do vaší rodiny?

PŘEDSUDKY
V
RODINĚ

No během noci jsem se stala matkou no... Jako... jediný, kdo s tím ze začátku nesouhlasil, byla moje nevlastní matka. Ona tady byla v Čechách na všechno sama, a asi jí to nějak ovlivnilo, že byla proti, jo, že, že se jí to nelíbilo, že to je cizí dítě. Mamka, moje, ta to vzala úplně, ona říkala, přece ji nenecháme tam někde umřít, protože T. jsme vytáhli hrobníkovi z lopaty, říkala doktorka. Mamka to vzala úplně perfektně, a můj tatka byl v pohodě, taky, ale tím, že on má takové blbě rysy, tak T. vždycky řvala, když ho viděla. Ale neberou to tak, že jsem ji jako neporodila, berou to tak, že to je moje děcko (T.) a moje děcko (D.). Jediný, kdo teď dělá rozdíly, tak je J. (bývalý manžel). Jo, on od té doby, co... On chtěl na víkend jen D., a takhle mluvil, a nevím, jedtli mu jeho partnerka něco řekla, a pak teda jako kdyby otočil, a začal říkat, že by si teda i T. vzal, ale on už k němu nechce.

PŘIJETÍ
DÍTĚTE V
PP

VZTAH
OTEC-DČERA

4. Jak jste se s tím sžívali vy?

RYCHLOST
PROCESU/
RYCHLA
ZMĚNA

Ono jak to bylo strašně rychlé a chaotické, tak já jsem ani... prostě já jsem chtěla jen dostat ^{T.} do původního stavu, tak jak má dítě ve dvou měsících prostě být. Já jsem ani... no zůstala jsem ze dne na den bez práce, protože jsem nastoupila na tu mateřskou,

a nebudeš děcko malé tahat do baru, a jak říkám, přes noc jsem se stala matkou no. To tenkrát i J. říkal, že to je zajímavé, že přes noc si užiješ a ráno máš dítě v posteli. A, takže jako, já jsem neměla moc času na přemýšlení, se do toho pustit. Prostě jsi v situaci hodím ě do vody, a když neumíš plavat, tak se utopíš, a když umíš plavat, tak vyplaveš. Bylo to takové strašně narychlo. RYCHLÁ ZMĚNA X2

NUTNOST
PŘIZPŮSOBENÍ
SE

5. Jakým způsobem jste upozornili dítě/děti na příchod nového člena rodiny a seznámili je?

T. byly tři roky, když se D. narodil. T. byla strašně šťastná, že bude mít miminko na hraní. Já když, to jsme měli zrovna šestý soud, a soudce se ptal, jak se T. těší na bratříčka, a to se tak zarazil, a nakonec říkal, že to je jedno, že to bude její bratříček. No a T. byla ráda, hodně, chodila se mnou vybírat blbosti do obchodu, flaštičky, dudlíčky, nesmysly, a těšila se. Řekli jsme jí, že budeme mít miminko, že maminka má v bříšku miminko, a ona se ptala kdy o budeme mít, tak jsem odpověděla, že na její svátek. Hned se ptala, jestli dostane bonbony i tak ale měla radost, že v jeden den budeme mít „dva narozeniny.“ Těšila se moc a byla nadšená. Byla za mnou i v porodnici, přijeli s J., a byla šťastná, když ho viděla, očička se jí rozsvítily a hned ho chtěla hladit a pusinkovat a chovat, tak tehdy ještě jsem ji nenechala, protože přece jen D. zrovna spinkal a to nemocniční prostředí není zrovna to... no, ale fakt byla ráda, a když vlastně odcházeli, tak jsem vzala malého do náruče a šla jsem je vyprovodit na chodbu, a T. vyloženě poskakovala nadšením. A J. mi pak i volal no nemocnice ještě, že T. nosí do postýlky malému hračky, a furt přerovnává peřinku, a chce vařit mlíčko a krmit ho a koupat a všechno, že už se nemůže dočkat, až bude maminka s miminkem doma. A když jsme přijeli z porodnice potom, tak T., ta, ona byla úplně úžasná. Ona když D. začal brečet, tak za ním letěla k postýlce, začala ho hladit, fakt jako, ona byla úplně skvělá. Když jsem šla D. přebalovat, tak běžela, mamko počkej, já ti donesu ubrousky, plínku, fakt jako úplně, úplně v pohodě. Jako jasně, brala mu hračky, ale tak to dělá každé dítě, navíc oni mezi sebou mají jen ty tři roky, ale z celkového pohledu fakt byli úplně skvělí a nemůžu říct, že by něco někde skřípalo.

RADOST →

OZNÁMENÍ
DÍTĚTI

RADOST

RADOST ZE
SOUROZENCE/
PRVOTNÍ
KONTAKT

PORODNICE

STAROSTLI-
VÝ
SOUROZENCE

6. Jak byste popsala první dny a týdny po příchodu dítěte do rodiny v rámci vztahu dětí?

No jak říkám, to bylo skvělé, a i když vlastně to období bylo náročné, protože najednou dvě děti doma, bylo to jinačí, ale vlastně teď když se nad tím zamyslím, tak oni byli super. D. teda dost často plakal, tak jsem tak jakoby čekala, že třeba ta T. bude už

NÁROČNĚ,
ALE KRÁSNE

OČEKÁVÁNÍ
VS.
REALITA

PŘEKVAPENÍ

PYŠNÁ
SESTRA

naštvanější, že pořád chovám jen jeho, a že jemu se věnuje víc pozornosti najendou, když doteď ji měla jen ona, ale fakt mě docela i překvapilo, že vlastně, ona se, jako že se na to vůbec nesoustředila. Bych i řekla, že ona byla na to mimino připravená víc, než já, což u tříletého děcka je docela takové... Pár týdnů jsem očekávala, že to nějak vybuchne, že třeba T. začne reagovat pozdějš na to, že jako kdyby třeba čekala, že prostě po chvíli se toho D. zbavíme a bud zase jen ona, ale to se fakt dělo jen v mojí hlavě, protože nic z toho nebylo. Chodila se mnou na procházky, a chtěla vozit kočárek, a dokonce když jsme přijeli na návštěvu k našim, tak říkala mojí mamce, ať si první vezme D. pochovat, a až pak ji, upřednostňovala ho před sebou, což mi udělalo hroznou radost. Od prvního dne byla pyšná velká ségra a nezměnilo se to až do teď bych řekla, i když teď leze do puberty, tak se to projevuje i na jejím chování, ale mají se rádi.

7. Jakým způsobem jste mezi dětmi budovala sourozenecký vztah?

VŠECHNO
SPOLEČNE

Všechno jsme dělali společně no, když jsem přebalovala D., tak mi T. pomáhala, i vlastně když jsme ho koupali, chovala ho, ale musela teda u toho sedět. I ho bránila, protože já jsem ztratila mléko, a přišla moje ségra, která v té době taky byla po porodu, tak T. ho vyloženě bránila a zakazovala ségre, aby sem vůbec šla, že D. prostě nebude cizí mléko pít, že bude pít jen od maminky, a všechno jsme se snažili, aby prostě dělali spolu. A když David začal potom už chodit, tak už fakt úplně všechno, T. ho chytla za ruku a šli spolu za ručičky předemnou a říkám, dělala tu velkou ségru.

8. Dělali jste to třeba tak, že jste dali D. na hlídání někomu, aby vás T. měla na chvíli zase jen pro sebe?

STÁLE
DOHROMADY

Ne, to ne. My když už jsme někomu dali hlídat, tak schválně oba, aby prostě, na tom začátku, ale my jsme moc nedávali děcka hlídat, protože my jsme moc neměli komu. Moje mamka furt preferovala moji ségru, a oni se pak přestěhovali do Ostravy a tatka byl ve Španělsku, takže my jsme neměli možnost někomu je dát hlídat, takže já jsem byla furt s nima a měla jsem je furt spolu. A vlastně na začátku se i báli hlídat, když byl

BEZ MOŽNOSTI
POMOCI

D. malý, tak že takové malé děcko ještě moc nikdo nechtěl hlídat, ségra jedna měla vlastní malé mimino a druhá ségra mladší děcko taky, takže byli s námi pořád. A my jsme ani nechtěli, aby to tak bylo, že bysme jednomu dali větší prostor jen s maminkou a tatínkem, protože já jsem si vlastně říkala, že jednou jsou tady oba v jedné rodině, tak se s tím prostě musí smířit a musí mít tu pozornost prostě dohromady, a ne je nějak dělit, aby si teď víc užil jeden, a potom druhý, to mi třeba přišlo, že by to pak mohlo dělat rozbroje.

JEDNA
RODINA

THE NAME IS LINCOLN
ELOI CHANTS
STONE LANGUAGE

9. A co D., nevnímal později, když byl starší, nějaké rozdíly?

MINOR
ROZBROJE

No, dokud D. neuměl mluvit, tak u nás za všechno mohl on. Třeba když se rozbila sklenka, tak T. přiběhla a oznámila, že D. rozbil sklenici. Ale jak začal už vnímat víc, a mluvit, tak už věděl, takzvaně, vo co go, tak se vždycky vlastně ohradil, že to on ne teda, a T. musela s pravdou ven, že to třeba byla ona. Tak tam možná trochu vznikala nějaká třecí plocha mezi nima, protože D. byl samozřejmě potom našťvaný, že to na něj ségra háže, když on nic, a navíc on neumí lhát. Na něho se stačí křivě podívat a on ti řekne pravdu, zatímco T. si umí občas vymyslet nějakou pohádku, co se tak úplně nezakládá na pravdě. A měli mezi sebou takové ty dětské rozbroje, že si vzali navzájem hračky a tak. Ale že by dělal rozdíly, jako že on je moje dítě, že jsem ho porodila, a T. ne, tak to vůbec. BEZ ROZDILŮ

ROZDILNÉ
POVANY

10. Jak jsi dětem řekla, jak to s nimi je?

ZPŮSOB
OZNAČENÍ

T. jsem to řekla, když bylo asi pět jí, a řekla jsem jí to ve formě pohádky, to mi doporučila psychologka, že jako byla zlá královna, a ta měla sestru, a ta čekala miminko a ta zlá královna to nechtěla a poslala to mimino pryč po vodě, takže T. to ví od těch pěti let, a D. to pochopil tak nějak taky v těch pěti, ale nebylo to tak, že by se nějak vyptával, prostě řekl dobrý, a šel si dál hrát. Řekla jsem mu, že vlastně T. není moje... Že jsem ji neprodila, tak, moje je, ale neprodila jsem ji. A T. to taky vzala úplně perfektně, akorát jsem teda byla dvakrát tady ve škole to řešit, že se jí posmívaly děcka ve třídě, že je adoptovaná, ale našťěstí učitelka to uklidnila. VČIV ŠKOLY

REAKCE
DĚTI

11. Jakým způsobem byste charakterizovala vztah vašeho biologického dítěte a dítěte, které máte v pěstounské péči dnes?

PUBERTALNÍ
VZTAHY

Normálně bratr a sestra, ale teda teď je to období... T. je vůdčí typ, já jsem říkala, že ona kdyby to, tak by měla jít dělat bachařku. Ona furt chce... prostě toho D. furt komanduje, i když jsem jí řekla, že já jsem doma, jsem jeho matka, a že já mu můžu říct, já si to tady ošéfuju sama, nepotřebuju žádnou zástupkyni. Ona to má v povaze jako by musela. Musí ho furt komandovat a rozkazovat mu, a teď je to samozřejmě furt: „D., ty jsi debil...“ a on odpovídá „Hm, a nejsem sám, že?!“ Ale to je furt ta puberta u T., a i tím asi, že je D. kluk, tak si nenechá moc nic líbit, a buď se ohradí, nebo ji prostě odignoruje, a dělá si svoje věci, svým tempem a tak jak chce on, že se té T. nějak nepodřizuje, což je dobře. Ale říkám, to je tou pubertou si myslím, že všechny děcka v tomhle období si lezou na nervy a nepůjčily by si ani navzájem, ale kdyby byla nabíječku

... nepůjčí si ani nabíječku

SKVELÝ
VZTAH

PRÁVI
SOUROZENCI

potřeba, tak by si dali ledvinu a tak. Takže když pominu tady ty hádky a vlastně jen škorpení, tak vyloženě jsou bratr a sestra, a když se někdo zeptá třeba, tak není to tak, že by jeden nebo druhý řekl, „jo, to je moje ségra/brácha ale my nejsme právi sourozenci“, tak to vůbec není, oni se jednoduše berou úplně stejně, jako by se mi narodili oba dva. Možná by to bylo jiné, kdyby si třeba T. pamatovala, že byla dřív u jiné maminky, nebo byl D. dřív a pamatoval si, že jsme si T. vzali, ale ani jeden to neví z paměti, takže když řeknu, že sourozenci, tak se všim všudy.